

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 354, грудень, 2023

Олег Лобурак,
РІЗДВО

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Микола Корнищан,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,

Бухарест, Румунія

Redacția:

Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

❖ *2023 – рік Ольги Кобилянської*

*Подія, що єднає сусідні народи
Щоденники Ольги Кобилянської*

❖ *Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики (12)*

❖ *Проза Івана Ковача*

❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XCIII)*

❖ *Вивчення стилістичних фігур синтаксису з використанням повтору*

❖ *«Конкурс літературних творів та ініціації наукових робіт» у Клуж-Напоці*

❖ *Я не я і ти не ти (Оповідання)*

❖ *Темрява (Оповідання)*

❖ *Повість Сидонії Никорович «Марія»*

❖ *Парадокс (Уривок з новели)*

❖ *Свято. IV. Ворог мого ворога (Уривок з роману)*

❖ *Дідове багатство (Уривок з роману «Дикий рай»)*

❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті (Уривок з повісті)*

❖ *Духовні джерела. Праведний Йов*

❖ *Дитяча сторінка*

З Різдвом Христовим ! З Новим роком!

Ось і добігають останні дні цього року в клепсидрі часу! 2024-й незбаром відкриє свої перші сторінки, білі, невідомі... Минаючий рік був сповнений випробувань, він навчив нас підтримувати одне одного у складні часи та зробив нас сильнішими, більш готовими протистояти всьому, що нас чекає за горизонтом.

Відчувши невмолиму жорстокість війни в Україні, ми вкотре довели, що завдяки нашій єдності, співпраці та солідарності можемо подолати і цей складний період. Тому в ці особливі моменти я хочу подякувати всім тим, хто був поруч з нами. Ми разом стали на захист наших європейських цінностей та сприяли збереженню єдності. Тільки солідарність і співпраця можуть подолати ворожнечу. Коли часи здаються похмурими, ми маємо з піднятою головою дивитися в майбутнє з надією!

Аналізуючи наші досягнення протягом минаючого року, констатуємо, що Союз українців Румунії досягнув неабиякого прогресу на всіх рівнях. Це показали і результати останнього Перепису населення та житла, які ще раз підтверджують важливість української громади в Румунії – українці й надалі є третьою за чисельністю національною меншиною Румунії. І запевняю вас, що Союз українців Румунії залишатиметься справжньою опорою для членів нашої громади, зосередить свої зусилля на консолідації традиційної культурної спадщини української меншини Румунії і продовжить служити мостом між Румунією та Україною, щоб забезпечити як цілісність і солідарність української громади, так і її процвітання.

Народження Ісуса завжди є нагодою безмежної радості для всіх християн у всьому світі. Будьмо добрішими у цей святковий час та дивімося з упевненістю вперед, знаючи, що з вірою в серці наша дорога завжди буде усяпанна особливими досягненнями!

Щиро бажаю, щоб радість цих свят супроводжувала вас увесь наступний рік!

Щасливого Різдва та благословенного Нового року!

**Голова Союзу українців Румунії,
депутат Микола-Мирослав Петрецький**

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Володимир АНТОФІЙЧУК

ПОДІЯ, ЩО ЄДНАЄ СУСІДНІ НАРОДИ

20 років тому, 14 листопада 2003 р., сталася подія, яка золотими літерами вписалася в історію добросусідських відносин України та Румунії. У містечку Гура Гуморулуй освячено й відкрито пам'ятник Ользі Кобилянській. Урочистості, які відбувалися за академічно вивіреном сценарієм, започаткували особливий вияв шани й поваги з боку румунського народу до видатної української письменниці, яка народилася тут 27 листопада 1863 р.

Ця знаменна історична подія стала наслідком дворічної підготовчої роботи, звершеної урядовцями, дипломатами, мистцями, керівниками органів влади, громадсько-культурними організаціями як з боку України, так і з боку Румунії. 24 вересня 2001 року Президент України Леонід Кучма своїм Указом за № 892/2001 затвердив Національну програму «Закордонне українство» на період до 2005 року, один із пунктів якої постановляв сприяти українській громаді Румунії у спорудженні пам'ятника Ользі Кобилянській у місті Гура Гуморулуй. Виконати завдання доручалося Чернівецькій обласній державній адміністрації та Генеральному консульству України в Сучаві, яке тоді очолював відомий дипломат Василь Боєчко. На пропозицію увічнити образ славетної буковинки відгукнувся львівський скульптор Роман Романович, відомий багатьма своїми творами, серед яких – пам'ятники королю Данилові, Роксолані, Тарасові Шевченку, Іванові Франку та ін.

Одразу ж після підписання президентського указу розпочалися підготовчі роботи з виготовлення необхідної документації, укладення відповідних угод, проведення переговорів з різними державними установами, міністерствами й громадськими організаціями. Усі ті дії упевнено і вправно координувало Генеральне консульство України в Сучаві, яке 12 квітня 2002 р. затвердило детальний перелік заходів щодо підготовки святкувань у Румунії 140-річчя з дня народження Ольги Кобилянської. Цей документ складався із шести розділів, перший із яких націлював на відкриття пам'ятника-погруддя письменниці в місті Гура Гуморулуй восени 2003 р. У зв'язку з цим свої дії консульство погоджувало з Міністерством

культури та мистецтв України, Чернівецькою обласною державною адміністрацією, Державним комітетом України у справах національностей та міграції, Міністерством культури і культів Румунії, Сучавською повітовою радою, примарією міста Гура Гуморулуй і Союзом українців Румунії.

В інших розділах ювілейних заходів ішлося про відкриття у Сучаві та Кимпулунзі меморіальних дощок, присвячених Ользі Кобилянській, проведення наукової конференції, організацію культурно-мистецького концерту, перейменування однієї з вулиць у Гура Гуморулуй на честь української письменниці тощо.

Рік наполегливої і продуктивної праці ознаменувався важливою подією на шляху до головної мети. Майже по-зимовому холодного, але вельми велелюдного недільного дня 3 листопада 2002 р. у сквері, що в самісінькому центрі міста Гура Гуморулуй, за ініціативою Союзу українців Румунії та підтримки Генерального консульства України в Сучаві було закладено й освячено символічний камінь під пам'ятник славетній письменниці. Встановлена на ньому табличка румунською та українською мовами сповіщала: «На цьому священному місці буде встановлено погруддя українській письменниці Ользі Кобилянській, яка народилася у місті Гура Гуморулуй 1863 р.».

Святкову церемонію відкрив голова організації Союзу українців Румунії міста Гура Гуморулуй Ярема Онищук. Відтак з вітальним словом виступили: Генеральний консул України в Сучаві Василь Боєчко, депутат Парламенту Румунії і голова Союзу українців Румунії Степан Ткачук, голова Сучавського повітового Союзу українців Румунії Василь Цаповець, радник Міністерства культури і культів Румунії Ярослава Колотило, начальник управління культури Чернівецької обласної державної адміністрації Раїса Гульпе, проректор з наукової роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, професор Степан Мельничук, голова товариства «Україна – Румунія», поет Михайло Ткач, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, внук письменниці Олег Панчук, директор Чернівецького літературно-меморіального музею Ольги Кобилянської, письменник Володимир Вознюк, секретар примарії Гура Гуморулуй Міхай Гуня. У виступах промовців наголошувалося на зна-

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ченні творчої спадщини Ольги Кобилянської для національного і світового письменства, вказувалося на важливість вшанування пам'яті видатної майстрині слова, зміцнення культурних контактів між двома сусідніми країнами. Зосібна Степан Ткачук образно зазначив: «Коли Михайл Емінеску підкорить Україну, а Тарас Шевченко – Румунію, тоді між нашими народами настане повне порозуміння. А Ольга Кобилянська – це посол України в Румунії».

Велелюдне зібрання оплесками привітало повідомлення Василя Боєчка: «Наступного року Україна і світ широко святкуватимуть ювілей Ольги Кобилянської. І тут, на цьому місці, коли відкриватиметься їй пам'ятник, прибудуть численні гості з України до міста, в якому народилася письменниця – жінка-символ Буковини».

Символічний камінь-знак освятили представники Греко-Католицької Церкви вікарій Іван Волощук і парох села Качіка Микола Николаїшин, а також православний священник церкви святих Костянтина і Єлени Дорін Морошан. Відтак до освяченого місця численні делегації від державних установ Румунії та України, Генерального консульства України в Сучаві, навчальних закладів і громадських організацій поклали вінки й квіти. На завершення урочистого дійства аматорський гурт «Негостинські квіти» під орудою Михайла Волощука виконав гімни двох держав і віночок народних пісень.

Свято пошанування української письменниці й культурного єднання двох народів завершилося того дня в Сучаві, що набуло особливого символічного звучання. Адже у цьому місті протягом 1868 – 1871 рр. проживала родина Кобилянських, яка близько заприятимилася зі священником і письменником Миколю Устияновичем. Через майже пів століття в

автобіографії «Про себе саму» (1921) Ольга Кобилянська згадуватиме: «Се був перший правдивий руський дім, в який увійшли ми, діти, й почули, крім у рідній хаті, і деінде руську (так звали тоді українську мову) мову й руські пісні; де, так сказати б, розумілися усі й жили одним духом: малі й дорослі, старші й менші».

Тож, ніби як згадки про ті щасливі часи щирого і дружнього спілкування родин Устияновичів і Кобилянських, 3 листопада 2003 р. у Сучавському будинку культури лунало українське слово на творчому вечорі лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Михайла Ткача з нагоди його 70-річчя. Звучали вірші поета і пісні на його слова, дарували своє мистецтво співаки Жанна Боднарук, Іван Дерда, Іван Красовський, композитор Анатолій Карпенко, сучавська вокальна група «Свекрухи», студенти Сучавського університету «Штефан чел Маре». Голова Союзу українців Румунії, поет Степан Ткачук вручив Михайлові Ткачу видану в Бухаресті збірку його поезій у власному перекладі румунською мовою під назвою «Pe muchia însingurării», з вітальним словом до ювіляра звернулися професори Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Михайло Попович, Юрій Макар і Борис Бунчук. Винятково урочиста атмосфера вечора, насичена щирими привітаннями й душевними словами вдячності поетові за його високу і вагомую місію, створювала незабутні враження. Як писала одна з газет Союзу українців Румунії, «подія була не тільки святом українського поета Михайла Ткача, а й святом України, також святом українців Південної Буковини, які довгий час пам'ятатимуть її»¹.

(Продовження на 6 с.)

¹ Цаповець В. Творчий вечір Михайла Ткача в Сучаві. Український вісник. 2002. № 17-18. Листопад-Грудень.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

ПОДІЯ, ЩО ЄДНАЄ СУСІДНІ НАРОДИ

(Продовження з 5 с.)

На урочистості в Гура Гуморулуй і Сучаві жваво відгукнулися українські та румунські засоби масової інформації.

Як і планувалося, рівно через рік, 14 листопада 2003 р., в місті Гура Гуморулуй відбулася святкова церемонія відкриття пам'ятника-погруддя Ользі Кобилянській, у якій взяли участь делегація Чернівецької області, очолювана головою Чернівецької обласної Ради Олександром Смотров, Генеральний консул Василь Боєчко та співробітники Генерального консульства України в Сучаві, голова міста Гура Гуморулуй Мірча Добре, Голова Союзу українців Румунії, депутат Парламенту Румунії Степан Ткачук, керівники Сучавської повітової ради та префектури Сучавського повіту та ін.

Друга частина святкових урочистостей ознаменувалася засіданнями Міжнародної наукової конференції «Ольга Кобилянська: життя і творчість», у яких взяли участь 14 науковців з Інституту мовознавства «Йоргу Йордан – А. Россеті» Академії наук Румунії, Бухарестського, Сучавського та Чернівецького університетів, Чернівецького літературно-меморіального музею Ольги Кобилянської та ін. Йшлося про місце письменниці в історії української літератури, аналізувалися її твори з погляду проблемно-тематичної та жанрово-стильової специфіки, досліджувався зв'язок майстрині слова з Румунією, розкривався вплив її життя і творчості на формування фахових компетентностей студентів Сучавського університету тощо.

Святкування в Румунії 140-річчя від дня народження Ольги Кобилянської завершилося виставою «Земля» в постановці Коломийського обласного дра-

матичного театру (режисер – Дмитро Чиборак).

Відкриття пам'ятника Ользі Кобилянській в Гура Гуморулуй значно підвищило інтерес румунської культурно-освітньої громадськості до творчості української письменниці. 4 грудня 2004 р. з ініціативи декана Сучавського університету Іона-Хорії Бирляну відбулася Друга міжнародна науково-практична конференція «Ольга Кобилянська: життя і творчість», основними доповідачами на якій стали чернівецькі і сучавські студенти. За матеріалами їхніх виступів Сучавський університет видав збірник статей «Ольга Кобилянська: сторінками життя і творчості» (2006). У передмові до нього відзначалося: «Творчий доробок славетної буковинки, який навечно увійшов до всесвітньої художньої скарбниці, ще не до кінця пізнаний минулими й сучасними дослідниками. У майбутньому маститі вчені й рядові читачі ще не раз відкриватимуть його таємниці. Маємо надію, що до цього прилучаться й ті, хто надрукував свої перші наукові статті у цьому збірнику». Крім того, окремою книжкою вийшла новела Ольги Кобилянської «Битва» в перекладі румунською мовою, який під керівництвом доктора філології Аспазії Регуш-Сесерман здійснили студенти Сучавського університету.

Щороку 27 листопада біля пам'ятника Ользі Кобилянській в Гура Гуморулуй збираються румунські й українські делегації, щоби вшанувати пам'ять славетної письменниці й у такий спосіб підкреслити важливість єднання культур і зміцнення добросусідських відносин двох народів.

Фото Яреми Онищука

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Володимир ВОЗНЮК

Щоденники Ольги Кобилянської

(Продовження з № 353)

Порадив би кожному, хто наважується інтерпретувати щоденникові нотатки юної Кобилянської, згадати про слова письменниці з її автобіографії 1903 р.: «Я роджена на Буковині в малім містечку Гура-Гуморі року 1863, 27 падолиста, в глибині гір Карпатських, яко донька небагатих родичів, і наука, котру я побирала, була така дрібна, що годі про неї і згадувати». Описля не із подивуванням, а зі щирим розумінням сприйматимуться неодноразові нарікання дівчини у щоденникових нотатках на брак власної освіти, на обмеженість знань, на те, що їй постійно потрібно вчитися, а їй заважають то суб'єктивні, а то й об'єктивні обставини, як правило, найчастіше буденні. У 9-му томі десяти томного зібрання творів письменниці, виданого «Букреком», не завадить звернути увагу на публікацію із заголовком «Три книжки»: «Йдучи за прикладом закордонних журналів, наша редакція розіслала ще в минулому році під адресою українських письменників анкетні листи з такими питаннями:

Якби Вам довелося сидіти необмежений час у в'язниці, які три книжки Ви найрадше взяли би із собою?

Чому саме ті?

На ці листи одержали ми кільканадцять відповідей, з яких деякі подаємо.

Ольга Кобилянська (Чернівці):

Якби мені довелося сидіти необмежений час в тюрмі, й дозволено туди забрати три книжки з собою, я забрала би: *Євангелія*, бо воно одинокі дає людській душі, у якому вона стані не була би, розраду й рівновагу.

Далі взяла би «*Фавста*» Гете, в котрім бачимо уже людське життя, горе, радості, силу й неміч з усею глибиною людського духа.

Врешті взяла би *Шевченка*, котрий не допускав би забути свою народність, рідну мову й піддержував би любов до рідної землі і скривдженого людства».

Отже, Євангеліє, твори Й.-В. Гете, Т. Шевченка були орієнтирами життя-буття Ольги Кобилянської. Вони домінували і в роки, коли майбутня видатна письменниця робила свої щоденникові записи, занотувувала свої сподівання, мрії, враження, згоди й незгоди, емоції. Відтак, звернувши увагу на мотто до першого щоденникового зшитка: «Наші почуття, натхнення, пристрасть

повинні корисно розвиватись, очистившись. Гете»; «Із знанням зростає неспокій. Гете», необхідно осмислити хоча б такий запис:

«17 листопада 1884, вечір.

Ах, яка я нині незадоволена! Та чому? Питається, чому? Багато єсть на тоє відповідати... От, перше – отець ще слабкий, грошей не маю, а потом якось ми так нудно. Гніваюся, куди ся оберну. Що я властиво хочу, чого бажаю? Виділа-м нині сестру Стефана, як їхала верхом на гарнім коні, так красно, вольно. Она має всего, чого лиш бажає, має маєток, ах, таж має всьо. Ах, я властиво, заздрісна – я ся випитувала сама себе, чи я щасливіша од неї, але ні, она має братів, Стефан – он раз далеко допроводить, здавала-м ся мені таков нендзов опротив них. Ввійшовши до мого маленького бідно упорядженого покою, стало мені нудно, та що мені з того, що тільки читаю та учуся, маю уже двадцять один рік, але не можу сказати «бавилася», не раз, ах, не раз молодість хоче конечно свою власть перемочи над всіма мудрими гадками та закиданнями розсудку, не раз хотіла би-м ся кинути в життя забав, але як? Вся одповідь однака – нема грошей, та я не хочу много, я лиш хочу бодай два-три рази ввійти в товариство письменних людей, не раз, але лиш не раз трохи погуляти... та й назад вертати до своєї бідної кімнати. Ба, але й того не можу вибажати... життя бридке, але що ж доброго сказав Гете: «Не досліджуй твою внутрішню долю, життя – це обов'язок, хай би це була тільки хвилина».

Добре, що «обов'язок», але для чого «обов'язок»? Най мені хто докаже, що моє життя єсть більше добро, як нежиттє! І взагалі для чого єсть людське життя – оно, властиво, не має жодну мудру «основу» – чи «підставу»? Всі люди бідують одне для другого, – такі дурні, що страх, бо як ся подивити, як представити ціле життя людськості – то воно зовсім «дим». Якби хоть щасливі були, то некажу, – але так – ні, то од Бога не було мудро чоловіка створювати, єму мусило щось особисто на тім залежати, бо в посліднім случаю не було би то сотворене властиво дурницею, запевно улєкшало, може, людське сотворіння будьто яке божественне бажання. Але що уже тепер поможет над тим застановлятися? Жиемо та й годі!».

(Продовження на 8 с.)

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 — рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Щоденники Ольги Кобилянської

(Продовження з 7 с.)

Своєрідна філософія небагатої 21-річної дівчини? Необхідно обов'язково наголосити, що нотатки цього дня Ольга Кобилянська зробила, хоч і дещо кострубатою, але українською мовою. Отже, Т. Шевченко, в чому переконаємось неодноразово, читаючи щоденник, утверджував національні устремління дівчини.

На щастя, затяті радянські атеїсти не скористалися, а чи й не наважилися стверджувати атеїзм О. Кобилянської на базі цього запису. Можливо, мудро вчиталися і в занотоване письменницею 20 листопада 1884 р.: «Я хочу щось написати, але не ображайтесь на мене. Я, як людина, може, ніколи не думала благородніше і краще, як сьогодні. Я сьогодні дуже-дуже добра, цілком не така, як звичайно, мною володіють чудні почуття — я хотіла б на кілька хвилин... мати дитину, мені здається, що я б упала на коліна і Бога молила, щоб дав мені дитину. Я дуже-дуже люблю її, не хотіла б нікого на світі мати, як тільки дитину любити». Запис того дня завершувала письменниця так: «О Боже! Яка ж я сьогодні, і, може, повинна я завжди такою бути? Боже, подаруй мені дитину!».

Мене, здогадуюсь, хтось вважатиме ментором, з такою характеристикою не погоджуюся частково, адже висловлюю свої міркування, враховуючи власні знання життя і творчості Ольги Кобилянської, півстолітній досвід праці у музеї письменниці та опираючись на особистий літературознавчий доробок. Озирається в мені й голос-ментальність буковинця, адже народився і виріс поміж гуцулів у Карпатах, щоправда, в селі на теренах Північної Буковини, де, як і в місцях дитинства та юності нашої видатної письменниці-буковинки, побутує усвідомлення, котре кожному передають змалку: Всевишній нагородив дитину при народженні різноманітними талантами. Старші, зазвичай дідусі, бабусі, тато й мама, родичі та навіть і сусіди, повчають, що гріх марнувати дар Божий. Удосконалюй у собі те, до чого відчуваєш природний потяг. Ольга Кобилянська робила свої нотатки в щоденнику, переконаний, пам'ятаючи напуття старших, відчувши в собі вже в юному віці, що вона все ж таки особистість, а не пересічна дівчина. По суті все, за що бралась, їй вдавалось. І малювання, і гра театральна, і верхова їзда, і мандрівки

гірськими верховинами, і ковзанка. Найбільше у час писання щоденника, звичайно, її цікавила література, себто читання книг і вдосконалення перших спроб творення словом. При цьому тямилася, що вона народжена як жінка, що її чекає доля дружини й матері. Це, здебільшого, проливає світло на ті нотатки, які стосуються її закоханостей, розмірковувань про заміжжя і про дітей. Не забуваймо і таке: неодноразово в щоденникові сподівається, що її записи таки прочитають колись її діти. Умовно зміст щоденника осмільюся характеризувати так: нотатки спонтанні, нотатки-спостереження, нотатки-самоаналізу, нотатки-самооцінки. Наважмось, як мовиться, «повірити на слово», твердженню Настасії Івончак: «Цікавим з психологічної точки зору є дослідження С. Богдан про невербальне спілкування у щоденнику О. Кобилянської, зокрема, прощальну жестову комунікацію, яка, на думку дослідниці, є засобом вияву почуттів і ставлення до інших людей та суттєво доповнює вербальне спілкування, а іноді навіть заміняє його». Та, мабуть, швидше спостереження С. Богдан — данина модним нині тенденціям у літературознавстві. Очевидно, гоже зреагувати по-народному: «Що кому смакує — най здоров пакує». Однак зобов'язаний категорично заперечити твердження: «Основні теми «Щоденників», зумовлені нарцисичними нахилами авторки». У словниках української мови не вдалось знайти тлумачення слова «нарцисизм». Довелося звертатися за допомогою до ґугла: «Слова «нарцисизм», «нарцистичний» і «нарцис» зазвичай використовуються як негативно забарвлені, що вказують на марнославство, зарозумілість, егоїзм або просто самозакоханість. Стосовно соціальної групи вони іноді означати елітарність або байдужість до проблем інших людей. Такі люди самозакохані і завжди впевнені в собі, зазвичай вони люблять лише себе та ставляться до інших людей гірше, аніж до себе».

Марно вчитуватись у щоденникові записи, аби знайти ознаки самозакоханості Ольги Кобилянської — вона не уявляє себе поза суспільством, не виокремлює себе з-поміж оточення. Хоча намагається таки стверджувати власне «я». Вона часто сумнівається-вагається, іноді шукає підтвердження своїх дій в улюблених письменників. Як приклад слугує запис:

«4 березня 1884.

Що ж писати? Тиждень я хворіла, мала дифтерію і сильне сіпання в обличчі. Що й зараз маю. Я ледве хожу — так ослабла. Слава Богу, матері краще. Сяськові теж. О, які важкі часи настали для нас, хоч би я не мала болів в обличчі. О, як це страшно. За одним заходом

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ 2023 – рік Ольги Кобилянської ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

прочитала твори Марліт. Які божественні й гарні думки, мушу їх придбати».

А вже 11 травня 1884 р. мов би сповідається: «Вже одинадцять років я тут замкнена, в цих темних горах, але я люблю їх, коли вони в темній зелені красуються, люблю їх, коли вони, повні сріблястих сніжинок, тремтять. Однак я б хотіла втекти в буковий ліс, до бабуні в доли, там всі, кого я любила. А коли б я там була, мене б тягнуло в інше місце, я не мала б спокою. Я квітка, яку не можна посадити у спокійному місці, я неспокійна – туга мене гонить за марлітівським світом, бо вона також живе в моїй душі. Як гарно, як чудово гарно тепер навкруг мене. Що ви думаєте про мене, коли читаете це, чи ви ще квіти, чи вже ні?»

Я хочу для своїх дітей писати... Чи ви оті квіти?».

Отже, у цьому записі Ольга Кобилянська спонтанно свій настрій асоціює зі світом марлітівських героїв. Марліт – псевдонім німецької письменниці Євгенії Іон, твори котрої були популярними в багатьох європейських країнах, у німецькомовних родинах. Як переконуємось, вони імпонували юній Ользі Кобилянській, а твір Марліт «Таємниці старої мамзель» навіть пробувала перекладати українською мовою – у фондах музею Ольги Кобилянської (інв. № 1992) зберігається 9 сторінок її авторського перекладу.

До другої частини повісті «Людина» письменниця, як відомо, взяла такий епіграф із твору Фрідріха Шпільгагена «Завжди вперед!»: «У мені живе любов до свободи і непохитна рішучість не дати нікому себе поневолити, ніколи не схилити своєї голови, коли проти цього протестує моя совість, жити так, як сам життя я розумію, і йти лише тим шляхом, що його собі обрав, яким би він важким не був, не даючи нікому ніяким підлещуванням, ніякими погрозами звести себе із цього шляху».

Нотатка у щоденникові 14 вересня 1884 р., де є згадка про Євгена Озаркевича та про його запис в дівочому альбомі Ольги Кобилянської тих часів, зроджує здогад, що, напевне, відтоді вона зацікавилася цим німецьким письменником: «Я не могла зразу заглянути в альбом, аж коли Юлько вийшов, я швидко відкрила його і читала: «У своєму житті знаходив я мало, дуже мало людей, які би прагнули цілком рішуче піднятися понад звичайний рівень тих, що тиняються по широкій військовій дорозі.

Ці люди, їх небагато, були для мене завжди відрадою і стимулом, коли ледарство і безглуздя приводили мене до відчаю. Ти належиш до тих небагатьох людей.

Шпільгаген, «Устрою».

Кимполунг, 23 вересня 1884.

Євген Озаркевич».

Обидві цитати із творів Ф. Шпільгагена підказують зробити висновок, що так осмислено життя-буття, творчі пориви саме Ольги Кобилянської, причому цитата, занотована Є. Озаркевичем – свідчення того, як він, сучасник, сприймав її у період ведення щоденників. Вважатимемо це оцінкою особи XIX століття, а нам, читачам художніх творів і щоденників Ольги Кобилянської, себто людям XXI століття, не зайве звертати увагу на надзви-

чайну відвертість, по суті сповідальну щирість більшості з них. Їх можна називати самосповіддю юної письменниці. Зі мною, переконаний, погодяться лише окремі шанувальники Ольги Кобилянської. Проте я, можливо, і справді поменторськи, наполягаю на своєму: варто намагатися досягнути Ольги Кобилянську не задля власних авторських визначень-ярликів, а задля правдивого осмислення, розуміння об'єктивних та суб'єктивних причин написання того чи іншого твору, занотовування своїх думок про той чи інший факт або подію, вчинок, себто уявляти себе в умовах часу і суспільного буття, коли жила і творила видатна

Ольга Кобилянська з сестрою Євгенією, 1881 р.

письменниця.

Що ж до різноманітності, неординарності тлумачень щоденникових записів, то це суттєве підтвердження істинності, що нічого не стоїть на місці, тобто це природні процеси, які свідчать про незаскорузлість і незашореність сучасної української науки, себто сучасних трактувань в галузі психології, філософії і літературознавства.

Після першої публікації фрагментів щоденника пригадую, як оповідав Ф. Погребенник, що в Інституті літератури ім.Т.Г.Шевченка АН УРСР утворилося два альтернативних табори – прихильників оприлюднення записів і тих, хто заперечував доцільність цього, бо, мовляв, Ольга Кобилянська їх писала задля себе, а не для того, щоб її думки «виносили на базар». На щастя, перемогли ті, котрі збагнули, що авторка у своїх нотатках сподівалася, що їх таки хтось прочитає. Отже, щоденники письменниці сприяють розвитку нашого українського суспільства, національного мислення.

Іван РЕБОШАПКА

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

12. Українські банатські пісні у записах Івана Ковача

(Продовження з № 353)

IV. Чисельніше наявні у зошиті Івана Ковача **пісні-балади**.

1) Варіант Івана Лібера «Тече річка ледова», надрукований у його збірці «Зелена ліщина» (Критеріон, 2000. – С. 23), позбавлений локалізації пісенної дії, як у записі Івана Ковача «Тече річка ледова/До Марічки до двора», а починається діалогом «Встань, Марічко, встань горі, / Бо вже Іван на дворі». Як правило, склад пісенних рядків подає мелодія, як у записі Лібера. В деяких рядках Ковачевого запису віршовий розмір більший на один склад. У Лібера: «Де му хижку збудувать» (7 складів), у Ковача: «Де бдеш, сынку, хыжку мати» (8 складів), у Лібера: «Они будут файно грать» (7 складів), у Ковача: «Они мині будут гарно йграти» (10 складів). Цю складову невідповідність Ковачевого запису могло виявити запитання, чи його запис був здійснений під час музичного виконання, а чи під диктовку усного проказування пісні. Крім відзначення у Ліберовім варіанті «Штири попи, два дяки / То будут мої музики», у Ковачевім варіанті наявні ширші відзначення:

*Штыре попы, два дяки,
Тото мої музики.
Три воскові свічечкы,
Тото мої дружечкы.
Они мині будут гарно йграти,
А я буду тихо спати.*

Це типологічно подібний мотив, наявний і в інших творах, як приблизно у румунській баладі «Міоріца».

2) Цікаві інтертекстуальні співвідносності наявні в опришківських піснях-баладах. У записаній від 40-річної Анни Ганчур з Кричово пісні про Довбуша «Ой попуд гай зилинИнькый/ Ходит Добош молодИнькый» невеличкі неспіввідносності наявні у мотиві взування опришка: у варіанті з Негостини він взувається «Й а в постолці шкіринії, / Й а в волокі шовковії», як й у варіанті із Сучавського Палтінул. У варіанті з Кричово Довбуш взувається «У волокы шовковії,/ А в постолы дротяньї». По-друге, зовсім

відмінний похоронний заповіт опришка. У варіанті з Бистрого – «Озмїт на топори / Та й занесїт, де найкрашше, – / Аж у Чорногору»; у варіанті з Палтінул – «Покладїт мене трохи дгорї /.../ Під білого бука»; у варіанті з Негостини – «Занесїт мене в темні ліси / Та й покладїте під калину», – деталь, що наближається до варіанту з Копачеле – «В Чорногору ня несїте». А у варіанті у зошиті Ковача наявний, здається, не відомий у публікаціях заповіт Довбуша, сповнений поетичної наснаги:

*Бирїт мене скорї, скорї
Та й нисїт ня в Чорну гору,
Та там мене загрибїте:
Та й хрест мині ни кладїте.
Там, де буде головочька,
Там най росте яблуночька,
А де будут білі руки,
Там най ростут красні буки,
А де будут білі ноги,
Там най ростут два яворы.*

Цікаву фольклорну інтертекстуальність спостеріг я в 1964 р. у матеріалах про останнього опришка Карпат Николу Шугая, який діяв набагато пізніше, уже після Першої світової війни на території, відомій під назвою Підкарпатська Русь (деталі див. у статті: Іван Ребошапка, *Відображення опришківства в українській уснопоетичній творчості з Банату // «Всесвіт усного і писаного слова. Книга 1. Фольклористичні розвідки, статті, рецензії, персоналії*. – Видавництво RCR Editorial. – Бухарест, 2010. – С. 201-216). Никола Шугай – це реальна історична особа (деталі див.: Василь Ґабор, *Трансформація образу опришка Миколи Шугая на сторінках закарпатської і галицької преси 20-30-х років ХХ ст.*). Никола Шугай народився 3 квітня 1898 р. в с. Нижня Колочава Закарпаття. У 1914 р. його призвали в угорську армію, але він утік з війська і переховувався в околицях Колочава. Певний час проводив спокійне життя, але згодом вдався до розбійництва, ставши відомим месником-карателем багатих. За його схоплення обіцяли винагороду – 3000 крон. Про цього опришка чеський письменник Іван Ольбрахт написав цікавий

роман (Ivan Olbracht, *Nikola Šuhaj loupeznik*; loupeznik = рабівник, опришок), виданий 1933 року, а через рік, тобто у 1934, був перекладений українською мовою. Роман Ольбрахта зазнав великого успіху і серед банатських українців, які при тамтешньому моєму польовому обстеженні заявляли, що читали роман, можливо, в українському перекладі, та у своїх розповідях наводили численні «корективи» до описаних у романі подій. Один із моїх співрозмовників розповідав, як він спромігся придбати роман Ольбрахта, добираючись возом до міста (якого?) заради його купівлі.

Записані мною в Банаті розповіді про Николу Шугая свідчать про широке, живе обізнання банатських українців з постаттю опришка, який належав до типу «ідеальних» месників, що грабували багатих і наділяли бідних. 57-річна Марія Матічак з Копачеле розповідала, як Шугай, стрівши її на дорозі, коли несла їжу працівникам у поле, «роз'язав собі тайстру» і дав їй гроші, щоб купила корову. Про грошову допомогу Шугая розповідала і 75-річна Розалія Семчич з Корнуцела. У своєму переказі 82-річний Митер Росоха з Копачеле відзначав, що «Сюгая /.../ відів своїми очима /.../, коли війна (Перша світова – І.Р.) стояла». 84-річний Гриць Дербак із Зоріле, майже легендарному, розповідав, як зустрічався із опришкучим Шугаєм.

Специфіка національної ідентичності цього опришка полягає в тому, що в Банаті він відомий під справжнім прізвиськом *Сюгай* (Василь Габор, *Цит. праця*, с. 228), як його називають банатські оповідачі. Ба, більше цього, деякі з-поміж них цим прізвиськом підтверджують родинні зв'язки з ним. 75-річна Розалія Семчич розповідала, що свою дочку дала заміж за опришка, сина Василя Сюгая.

У словацькій мові крім значення власного іменника-прізвиська *Шугай* (*Šuhaj*), наданого Ольбрахтом у назві свого роману, ця лексема має широко розповсюджене значення загального іменника *шугай* (словацьке *šuhaj*) із значенням «парубок», «молодець», «любо», який часто вживається у піснях про кохання, як, наприклад, у поданий Верхратським піс-
ні:

*На поляні, на поляні
шугай траву косить,
за шугаєм смутна мати
дитиноньку хосит;*

*Лиш ми ся,
дай мі покій,
молодий шугаю.*

З цим же значенням загального іменника у пісні про кохання *шугай* («коханий», «любо»), але у формі *сюгай* ця лексема наявна у пісні, записаній мною від Розалії Семчич:

*«Ти, сюгаю, ти, сюгаю,
Виведи ні з гаю, –
Я, молоденька, дороги не знаю».
«Як би ти, молоденька,
Дороги не знала,
Ти мене, молодого,
Сюгаєм не звала».*

Дана пісенна «констатація», що дівчина *назвала* коханого *сюгаєм* (тобто «коханим»), типологічно споріднена з багатьма піснями «констатаціями», в яких дівчина *називає* коханого *милим, серцем* і т.п.

Як підтвердження всього досі вказаного (включно і написаного з малої букви прізвиська пісенного героя *сюгай*) корисно навести пісню про кохання (у зошиті Ковача № 83), записану, можливо, від тієї ж 40-річної Анни Ганчур з Кричово, під час музичного виконання, підтвердженого явним дотриманням пісенної версифікації та ритміки:

*На горі, на горі
Трава ся колыше,
Гуй, гай, гай,
Стародавний люблю
Писемце ми пише,
Сюгай.
Я му написала
Зеленов тинковков,
Гуй, гай, гай,
Що вже ти не буду
Бурше фраєровков,
(фраєрка = словацьке «кохана»)
Сюгай.
Фраєрка-м ти была,
Жонов ти ни буду,
Гуй, гай, гай.
І виповім ти правду:
Глядай собі другу,
Сюгай.*

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

(Продовження з 11 с.)

*Глядай собі другу,
Бо я собі найшла,
Гий, гай, гай,
Коли-м при Дунаю
Сіві волки пасла,
Сюгай.*

У своєму зошиті ліричного партнера чоловічого роду Ковач записав з великої букви, що це було б рівнозначним з прізвиськом опришка (Сюгай). У підсвідомості читача, в дійсності, є «хитання» у сприйнятті пісенного героя як опришка (Сюгай), але й і як «любка» (сюгай). У зв'язку з подібним «хитанням» Ковач, мабуть, поставив знак запитання. Це, фактично, є одна з філологічних невідомих, для вияснення якої слід би взяти до уваги цілий ряд обставин: 1) У заголовку однієї зі своїх статей Володимир Гнатюк запитувався, чи обстежене ним населення – це українці чи словаки, бо настільки тісною була національна інтерференція між ними. А банатські українці принесли у Банат багато закарпатського пісенного «приданого»; 2) Запис Ковача з прізвиськом *сюгай* – це лірична пісня про кохання, як і пісні, записані від Розалії Семчич; 3) ідентичний/подібний з приспівом пісні Ковача (*Гей, гай, гай*) наявний у сучасних словацьких піснях.

У зошиті Івана Ковача помірно наявні записи **сімейно-побутових пісень-балад**. Серед них: а) Загальновідомі пісні, як записана, наприклад, від 55-річної Марії Пелипец з Кричово у місцевій мовній «редакції» «Ой гайом, гайочком, / Гайом зилининьким, / Там орала дівчинонька / Воликом сивиньким»; «Он там зоря, / Он там другая, / Межи тымы зоринками / Ясная зоря»; «Челлена ружа трояка»; б) пісні на тему «тройзілля», у місцевій мовній «редакції» – «Аж хочеш, любий сынку, / Біле дівча взяти, / Та йти быти в полонину / Зілічко копати» в) пісні-баладі про аморальне ставлення легіна до дівчини – «Ой у моєм городичку / Дві березы білі, / Любив бидёр (бетёр) Парасину / Зо чтыри ниділі. / Любив бидёр Парасину, – / За літо, за зиму, / Вчинив бидёр Парасині / Малиньку дітыну», яку через несправне ставлення бетяра дівчина кидає в Дунай; пісні про злу свекруху, у місцевій «редакції» – «Ішов сынок у катуны / Мамку наказовав: / «Та вбы мою білявочьку / Нитко ни збытковав»; г) пісні про несправедливе життя мужа з жоною: «За городом /.../ не поправді жиє / Чоловік з жоною, – / Вона парує постільку біленьку, /

А ун юй парує дротяну нагайку»; г) Чимало пісень про вчаровування/отруювання дівчиною її милого. Неясною причиною баладні дії двох варіантів тієї ж Марії Пелипец із Кричово локалізовані у *Сиготі*. В одному, трохи несправному варіанті йде мова про паніматку: «У Сиготі за столиком / Нислава ся стала – / Паніматка вельможная / Петруня карала» «Зо пўдрога рока, / Доки ся дўзналы / Вірні слугы з бока». Далі не ясно, з якої причини Петруника кидають «У Дунай глубокий». І паніматка старається про його похоронення. Другий варіант художньо справніший, він пересікається з відомими взагалі варіантами на тему вчарування молодця дівчиною, що трапляється у тому ж Сиготі:

*У Сиготі за столиком
Нислава ся стала,
Што Маріка молодого
Йванка зчаровала,*

даючи йому чари «В пшиничнум пирозі»:

*В одном розі у пирозі
Зилену калину,
В другом розі у пирозі
Сліпу гадовину,*

а коханому говорячи неправду:

*Я тя, Йванку, ізчарила,
Та й зачаровала:
Дві яблычка солодинькі
Ізисти-м ти дала.*

Далі баладна оповідь розгортається по відомій канві: до вртоєного Іванка прибувають брати, і розмова йде про відомі обставини, потім слідує рідкісний епізод про прибуття Марічки, яку Іванко благає «розчинити, штось ми учинила». Марічка відмовляє у просьбі, заявляючи, що Іванко мусить умирати. Балада закінчується теж рідкісним епізодом: «Іванкови, молодому, / У дзвони вдаряют, / А Марічку молодиньку / В танцях вывиртают». Баладне закінчення теж рідкісне, але зі смыслом покарання: «Уже Йванка молодого / До гробу ковають, / А Марічку молодиньку / Куньми розрывают».

Як не дивно, але з-поміж гумористичних пісень у зошиті Івана Ковача наявний тільки один зразок: «Выправила баба діда / На студену воду» (№ 91).

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ПРОЗА ІВАНА КОВАЧА

(Продовження з № 353)

Індивідуальний авторський стиль Ковача-новеліста увиразнився у прозовій збірці з промовистим акцентом у назві – «Явір, що в полі одинокий». Автор передмови до збірки Михайло Михайлюк дав таку оцінку цим творам: «Дев'ятнадцять новел – дев'ятнадцять стежок у світ прекрасного, дев'ятнадцять наперед проторених стежок до наших сердець». «Імпресіоністична манера письма» тут, як і в попередній книзі, поєднується з «мінімальною сюжетністю». Іван Ковач продовжив ліричну сповідальність наративу, виразно заявлену в «Чузі», звертаючись до проблеми самоусвідомлення людиною себе у світі. Уже перша новела, що дала назву цілій збірці, – то показ стану старого чоловіка перед смертю, бачення світу його очима: «Дід обмацував траву, обмацував свої очі, вербу і догадувався, що саме він, а не хто інший – на березі річки під старою розчахнутою вербою». Автор не дає жодних відомостей про те, що саме трапилося з дідом, однак «стан на межі» читач переживає разом зі старим: дідові не вдається «радісний крик», такий, що мав би переконати його самого в надійній присутності тут, на цій землі, яку стільки років топтав босоніж. А серце його – «молода, розквітла рана» – не хоче слухатися благань почекати. Авторіві вдалося переконливо передати стан переходу людини, намагання утриматися бодай за небо, за вітер: «підводив голову, щоб у його очі занурювалося свіже голубе небо». І на цій «межі» вражає зачудування світом, коли людина «наодинці з собою – під голим, наче дівоче тіло, небом...», бачить довкілля по-іншому: дід «ковтав келихи повітря, як колись чистого домашнього вина», задивляється «у небозвід, щоб серед зеленого і розцвілого поля якнайшвидше і якнаймогутніше стати розцвілим явором». Явором, що «в полі одинокий торкається сонця гіллям своїм, зупиняє щоразу прохожих, як давніх знайомих, щоб розпитатися в них про одне, про друге...».

Стан помежів'я, переходу людської душі Іван Ковач студіює й у новелі «Спорожнілі бабусині очі». Маленький онук не розуміє, чому бабуса не підводиться з ліжка, чому в кімнаті так гостро пахне ліками. Але цей стан, оте прощання довкілля з людиною авторіві вдається переконливо передати завдяки елементам пейзажу, що насичені настроєм тривоги: «Повітря здригалось падінням поживклого

листя, що злітало з дерев, довге-довге, як зморщені старечі долоні, і завісою осіннього покриву тендітно стукало в шиби. Над криницею глухо скрипів явір і нило квітами під плотом». Коли ж сусіди прийшли прощатися з покійною і «ставали зламаними громом деревами», тільки дитині відкривається таємниця продовження життя: «З цього лісу чорних, згорілих дерев тільки я зазирнув у вікно, побачив велике та кругле сонце, що тонуло і тонуло глибоко полум'ям в моїх очах».

Ця космічна єдність людини і світу, своєрідний світоглядний пантеїзм Івана Ковача – то ще одна прикмета поетичної метафізики прози письменника. Етюд «Чорнобрива сусідська Олена» виразно засвідчує таке пантеїстичне світосприйняття письменника. «Кораві дороги вічності на долині неба», що пильно дослухаються до крику півнів і скрипу журавля на колодязі, з якого вродлива Олена набирає воду, набувають сенсу тоді, коли дівчина «вириває серце» і «кидає ним прямо-прямісінько в горбатий горизонт». Так несподівано й оригінально персоналізує автор схід сонця. Людина у цьому світі – така ж органічна його частка, як зорі, сонце, дерева, трава. Тому персонажі Ковачевих новел, виходячи вранці з хати, «кладуть на плечі свіжі ранні зорі» («Нуща»), їх тіло «кінчається там, де починається безглузда темнота» («Сині Марійчині очі»), старий Петро, йдучи до хати, «обережно переступає поріг, щоб не розтолочити ненароком скуйовдженої ночі» («Щоб не розтолочити ненароком скуйовдженої ночі»), корови, повертаючись із пасовиська, «місять зорі» («Оранжева балада»), а сонце – то золоте серце вродливиці, то піднімається з асфальту, «як крейдою намальований птах. Навколо нього вишиті червоні рушники буяли полум'яними голубами» («Сині Марійчині очі»). Коли ж людина чинить не по правді, коли переступає закони людські й світу, тоді й природа – тривожна, дисгармонійна: «Перед днем кривавою розправою вдарило сонце у дзвони» («Вдарило сонце у дзвони»). Природа часто милосердніша від світу людей: лісові хаші стали домівкою глухонімому сироті, ласка звірів замінила батьківську ласку. У лісі «він почував себе богом, тут міг сміятися і бути напрочуд одиноким. Адже саме тут його душа розкривалася, як церковні вискрипуючі двері» («Лебедине підбите крило»).

(Продовження на 14 с.)

ПРОЗА ІВАНА КОВАЧА

(Продовження з 13 с.)

Збірка «Явір, що в полі одинокий» уміщує новели різного типу: як ліризовані, з ослабленою фабульністю, так і твори, наближені до жанру класичної новели, з міцною сюжетністю. В окремих із них основою композиції стає промовиста деталь, що виконує функцію своєрідного емоційного «ключа» до розуміння настрою новели. Так, у творі «Шовкова трава» цей образ набуває полівалентного смислу: герой «запрошує себе додому» – їде в село до матері. Кожне дерево, кришталеве синє небо, зелені килими трав творять симфонію радості й водночас – бентежать, бо оця «безмежність дитячих країв» вже доступна йому тільки як гостю: в дитинство повернутися неможливо... І символом того босоногого, але щасливого дитинства, матеріної самовідданої любові й міцного зв'язку героя із цією землею і виступає образ «шовкової трави» «на столі у погарі»: «Вона ранила кімнатне повітря своїми гострими краєчками. Вона співчуває старій своєю дикою красою. Вона не зів'яне так скоро. Але й не розвіється, бо шовковій траві ніколи розцвітати».

Сюжет новели «Біла хустина з червоними цятками на краєчках» побудований на ситуації зради. Дослідники творчості Івана Ковача зауважують типологічну близькість твору до Черемшиненої «Парасочки», однак ця близькість вичерпується тільки змалюванням вродливої молодиці, що закохалася у сусідського парубка – себто, показом неморальної поведінки: «Торкнутися її тіла – це те ж саме, що й торкнутися неба, – кажуть обізнані, досвідчені мужчини». Оленин чоловік терпить, бо любить маму своїх трьох діточок. А Олена перестала дбати про дітей і чоловіка – «моталася вона, як риба у сітці, між стінами непривітної кімнати». Знову зблизитися подружжю не судилося: «Прилетіла війна, як чорний ворожий птах», «нещастя нівечило світ», «невимовлені слова німіли навіки». Олена зі сльозами проводить чоловіка, та вдома її очі пильнують за яблуневою гілкою, що «шкрябала раз у раз об шибки під подувом свіжого вітру». Використовуючи таку деталь, автор вдало передає збентеженість жінки, що й від себе самої хоче приховати справжнє бажання. І коли пізнього вечора у шибку постукав син вуйка Чуба, Олена зрозуміла, «наскільки ненавиділа Івана».

Сюжет твору представлений двома лініями, що розходяться із однієї точки – з епізоду прощання подружжя. І розповідь про Оленині буденні дні й святкові ночі чергується із сюрреалістичною карти-

ною війни, в якій збожеволілий Іван «тягне ногу за ногою, зупиняється і шкирить зуби на сонце, моргає смерті своїй». Ці сторінки позначені зміною стильової парадигми: жахлива дійсність війни малюється засобами експресіоністичної поетики. Кульмінаційним моментом Іванової історії стає його страшна смерть – ще живого, зімлілого від втрати крові, його роздирають круки: «Щось натискає на нього важким тягарем. Івана мучить безмежна задуха. Об обличчя його вдаряються чорні, великі крила. Кряклива пісня обгортає його цілого, як, пригадується, здохлого коня». Олена ніби відчуває лихо, вона картає себе за невірність Іванові, уявляє, як перепросить чоловіка, Іван простить її і прийме недавно народжене немовля, як своє. Але отриманий лист поклав край сподіванням: «Олена ніяк не хотіла вірити письмові. Іван же мусить бути живим, адже він їй так потрібний, так потрібний. Він же обіцяв повернутись живим. Тепер Олена не мала перед ким очистити від бруду душу і тіло». Тягар провини пригнічує жінку, «стеля притискала Оленині груди, як Іванові груди притискали ворони».

Новела «Біла хустина з червоними цятками на краєчках» представляє у прозовій спадщині Івана Ковача класичний взірець жанру з кульмінаційним поворотом-несподіванкою, з новелістичним пуантом. Заклучний фрагмент твору якраз і є на рівні архітектоніки таким композиційним елементом: кількома реченнями автор передає внутрішній стан жінки, що вже зважилася на страшний вчинок, однак читач і не здогадується, на який саме. Олена поприбирала хату, як на свято, помила й нагодувала дітей і відвела їх до своєї матері. А через годину «висіла на горіховім стовбурі, що перед хатою. Вона хиталась під нервовим подувом вітру тонюсінькою, незабутньою вранішньою струною. Здалеку вона виглядала білою-пребілою хустиною з червоними цятками на краєчках».

Закони новелістичної архітектоніки дотримані автором і в новелі «Деся по-вовчому нестерпно вив собака»: «Іван Ковач поважає структуру новели як жанру короткої прози, витримуючи сталу форму, несподіваність кульмінації. Так, наприклад, мужньому молодому парубкові стає шкода хлопчика, що плаче за татом, який упав у криницю. Рятуючи батька дитини, юнак гине в безодні». Дія у новелі розгортається надзвичайно динамічно, тримаючи читача в неослабній напрузі, а ті кілька розлогих речень, сповнених епічного спокою, якими розпочинається твір, створюють контраст до подальшого перебігу сюжету: «Утихомирений присмерком вечір спадав над селом мовчазним, холоднокривим покровом. Віяло свіжим, до нестями здоровим повіт-

рям з голосного потоку, що раз у раз розбивав дужі хвилі об мілкі береги».

Цей оманливий спокій враз зруйновано розпачливим криком дитини – хлопчик відчайдушно кликав батька з глибини темної криниці. Наратив твору розгортається сходинково – автор ніби кладе камінь на камінь, а стогін «ледве чути з-під чорної, недоступної землі», – такий ефект досягається завдяки використанню на початку кожного нового абзацу коротких речень: «Хтось голосив»; «Громада метушилась»; «Гурт ставав плямою»; «Люди мовчали». Емоційно-настроєва домінанта вибудовується між двома полюсами: мовчанням і криком, динамікою і статикою. Надію на порятунок розносить вітер: «Мерехтливими хвилями лився вітер, розносячи глибокі зітхання. Рятунку, видно, не було». І метафора «людський натовп» «більшав, ставав чорним, розритим горбом» виразно диктує неминуче – батько маленького хлопчика загине (цей людський натовп у темряві зовсім як могильний насип). Прихований натяк на поминальні свічки відчитуємо й у деталях –

описі останніх променів, що «непорушно жевріли», «скручені темнотою», та ліхтарів, що гріли над криницею «величезною скиртою розлитого полум'я». Коли ж сміливець визвався на порятунок, ніхто не посмів навіть глянути на нього – люди розуміли, що йде на вірну смерть. Час ніби згущується, читач відчуває цю шалену напругу «очікування, що упало на груди людей, немовби важкий камінний хрест». Повторне використання моральної символіки, закладеної у семантичне навантаження порівняння, стає ніби пророцтвом неминучого. Однак невдовзі юнак з'явився на драбині – він виходив угору «наче в небо», з батьком хлопчика. І натовп, і читач ось-ось зітхнуть з полегшенням. Однак жанровий канон новели – несподіваний поворот у фіналі – вирішує долю персонажа по-іншому: врятувавши чоловіка, хлопець послизнувся на драбині й «живим каменем упав у пропасть». Використана раніше художня деталь – порівняння «наче в небо» – уже містила певний натяк, проекцію долі сміливця.

(Далі буде)

Юлія АРДЕЛЯН

НЕ СТАЛО ІВАНА КОВАЧА

У 146 псалмі читаємо про смерть людську: «вийде дух його і він до своєї землі повертається, того дня його задуми гинуть!»; «...і місце, де він був, його не впізнає більше» (Псалом 103 Давидів). Це стається зі всіма смертними, але Господь Бог своїх вибраних, обдарованих талантом, наділяє вічною пам'яттю, бо вони продовжують жити своїми творами.

Шанування пам'яті своїх митців є важливою справою кожного народу, священним обов'язком.

На жаль, цього року відійшов у вічність один з найталановитіших українських письменників Румунії – Іван Ковач.

Про особливості художньої творчості Івана Ковача писав і пише відомий українцям Румунії поважний університетський професор Володимир Антофійчук, писав викладач Іван Кідещук, і не тільки вони. Про його збірку оповідань і новел «Чуга» і я провела цікаву розмову з письменником кілька років тому в передачі на Радіо-Тімішоара.

Я не маю на меті повторювати те, що писали інші, хочу тільки згадати про роки навчання Івана Ковача в Сігетському ліцеї ім. Драгоша Воде, на цей період припадають перші його літературні спроби.

Іван Ковач учився у престижному класі, в якому навчалися тільки хлопці, а викладачами цього класу, були авторитетні педагоги: А. Новосівський –

класний керівник; А. Сливка, А. Лозінський, М. Фрація, Д. Онищук, О. Оленчук, що позитивно вплинули на всебічне виховання учнів.

У їхньому класі було приємно проводити уроки, учні були дисципліновані, поважні й акуратні.

Не дивно, що переважна більшість з них здобула вищу освіту.

На уроках української та румунської літератури відзначався Іван Ковач.

Як уже згадували у нашій пресі, Іван Ковач почав друкувати свої твори у студентські роки. І його можна уважати одним з перших українських письменників Румунії.

Іван Ковач став прикладом для цілого покоління українських письменників Румунії, як: М. Корсюк, М. Небиляк, П. Романюк, М. Корнищан, Анна Трайста Рушть, М. Тарасан, – всі вони випускники української секції ліцею ім. Драгоша Воде.

Іван Ковач назавжди полюбив Мараморошину, одружився з Іриною Петрецькою. Часто сім'я Ковачів проводила канікули в рідному селі його дружини, Верхній Рівні, де він мав нагоду спілкуватися з людьми та знаходив цікаві теми для своїх творів. Чудова природа Верхньої Рівни та його рідного села Копашиль, ожила під талановитим пером Івана Ковача.

Земля тобі пером і вічна пам'ять!

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХСІІІ)

Літературознавство.

39. Дослідницькі напрямки.

12. Українсько-румунські зв'язки
періоду літературного бароко

(Продовження з № 353)

У підрозділі розлогої студії «Descifrarea figurilor heraldice» («Розшифрування геральдичних фігур»), Мазілу відзначає, що «Udriște Năsturel a optat pentru ansamblul emblemei» («Удріште Нестурел вибирав ансамбль емблеми»), і що перші гербові вірші, складені Нестурелом і надруковані в кимпулунзькому *Молитвеннику* 1635 р., були написані слов'янською мовою в контексті книг, що мали появитися в атмосфері епохи, коли безуспішно пропагувалось заново оживити слов'янську культуру у Волощині (Țara Românească).

Перевагу слов'янській мові надавав Удріште Нестурел у власних віршах, наслідуючи встановлені Відродженням та Бароком моделі й уводячи в літературу Волощини манеру складання похвальних віршів як прославляння династії Басарабів. Дана манера згодом перейшла у Молдову і Трансильванію.

У надрукованому 1643 р. кимпулунзькому *Антології* вірші частково списані-скопійовані з «інавгуральної поеми» Герасима Смотрицького. Варіант Удріште Нестурела позбавлений геральдичних подробиць, наявних у творі Смотрицького. З українського інвентаря Смотрицького Удріште Нестурел обрав тільки *хрест*, що в дзюбі *орла*, і подав його значення: «И разуми тако нестуме в оустехъ вранъ крест имиеть/ Землю сію начальника благочестіе симъ являєть».

У XVII ст., після «сходження зі сцени» Удріште Нестурела, слов'янська мова використовується зовсім ізолювано у складанні гербових віршів. Відомі лише дві групи таких віршів, одна надрукована із румунською назвою – *Semnul carele iaste dat de la Dumnezeu preasfinților Mitropoliți ai Țării Ungrovlahiei* («Даний Богом знак пресвятим Митрополитам Унговлахської Країни») (Țârgoviște, 1651), а інша наявна у славнозвісній *Граматіці* Мелетія Смотрицького, яку Антім Івіряну надрукував у Снагові 1697 року. Об'єкт надрукованих віршів у «Mitric sau Sacrament sau Taine», автор яких невідомий, становить коментування символів архієпископського рангу: «Діадима гривна, крест, патерица».

У снаговському виданні *Слов'янської граматики* Мелетія Смотрицького із перекладеним заголовком – *La preamărita stemă a prealuminatului Domn al întregii Țări Ungrovlahie, Io(an) Constantin Basarab Voievod* (До преславного герба пресвітлого Господаря всієї Унговлахської Країни Іо(ана) Константина) – в одушевлених й сміливих віршах Антіма Івіряну, типографа й упорядника книги, з точки зору меседжу наявні енергійні змагання боротьби проти ворогів «Нашого румунського воєводи».

У румунських гербових віршах XVII ст. запримітний інший напрямок, а саме так звана *цифрова гнома*, тобто вислів чи максима, «зафіксована» Удріште Нестурелом в «Epigramma» у «Triodul Penticostar» за допомогою піфагорійського символізму цифр. До цього виду віршів належать ті, що надруковані у творі *Îndreptarea legii* (Поправки закону) (Țârgoviște, 1652), які (вірші) Джордже Калінеску приписує начитаному монахові Даніїлу Андреану з Країни Панонії, тобто Трансильванії.

Використані Даніїлом шість чисел, написаних великими буквами, графічно позначають шість символів, що становлять герб митрополитів Унговлахії. Цей вид віршів-«гном» був відкритий і практикований бароком. Інавгуроване Нестурелом традиційне пояснювання віршів-гном згодом розшифровувалося-декодувалося книжним способом, значення геральдичних знаків, виведених певною конвенцією, набуваючи кольорових відтінків, або помітної монотонії.

У гербових віршах проявлялась й інша тенденція, яку Мірча Скарлат (у творі *Orânduiala slujbei sfinților Constantin și Elena, – Порядок/лад служби святих Константина і Єлени, Snagov, 1696*) називає «Aluzie genealogică» («Генеалогічна алюзія»), сугеровану Удріште Нестурелом і супроводжувану іменником «neam» («рід», «народ») і звеличувальними прикметниками, вживаними для тих, хто після видатних прадідів наслідував їх,

*Dându-i lui putere cu nădejde bună,
Ca să stăpânească, că-i de viță bună*

(Даючи йому сили й доброї надії,
Щоб володів, бо він – гілки доброї),

як це відзначається у надрукованих Антімом Іврянчу віршах у *Psaltirea* (Псалтир, 1694). У творі Радуги Гречану *Pravoslavnică Mărturisire* (Православна сповідь, Бузеу, 1691) зв'язок Басараба, що знаходиться на престолі країни, і його попередниками підкреслюється з прихованою гордістю, сповненою шляхетної любові до героїчного минулого Волощини:

*La această Stemă prea înfrumusețată
Domnul Constantin Moștenind să arată
Înălțatei Domnii, a Țării Românești
Care o au moștenit Vechi Băsărăbești:
Căroră odraslă Măria sa iaste...*

(Цей прекрасний Герб
Господар Константін успадкувавши, хай покаже
Високе Господарювання Румунською Країною,
Яку успадкували Савні Басараби,
Що його Величність їх нащадком є).

У розшифровці-декодуванні геральдичних фігур, відзначає Дан Хорія Мазілу, у віршах *Stihuri în stema domniei Moldovei* (Вірші на герб господарювання Молдови), які відкривають *Cartea românească de învățătură* (Румунську повчальну книгу) (1643), митрополит Варлаам є центральним символом – головою зубра:

*Cap de buăr la Domnii moldovenești
Ca puterea aceii hieri să o socotești.*

(Голову зубра, молдовські Господарі,
Уважайте як силу тих диких звірів).

Дософтей у *Psaltirea în versuri* (Unieș, 1673) (Псалтир у віршах) у шести віршах (три двовірші) під назвою *Stihuri la luminatul gherb al Țării Moldovei* (Вірші на світлий герб Країни Молдови) вдається до послідовного розширення-ампліфікації тексту:

*Capul cel de buor, o fiară vestită,
Sămnează puterea țării nesmintită.
Pre câtu-i de mare fiara și buiacă,
Coarnele-n pășune la pământ își pleacă.
De pre chip să vede buorul ce-i place,
C-ar vrea-n toată vremea să stea țara-n pace.*

(Голова зубра того, звіра славного,
Це – безсумнівно сила країни, –
Наскільки звір великий та буйний,
Роги в пашу до землі схиляє.
З обличчя видно, що зуброві подобається –
Щоб весь час країна в мирі знаходилась).

Передруковані п'ять разів у *Dumnezăiasca liturghie* (Божественна літургія) (Iași, 1679), *Psaltirea slavoromână* (Слов'яно-румунський псалтир) (Iași, 1680), *Molitvănici de-nțele* (Молитвенник для розуміння) (Iași, 1681), *Viața și petrecerea svinților* (Життя і побут святих) (Iași, 1682), *Paremiile preste an* (Рокові паремії) (Iași, 1683), ці вірші зазнають помітного оновлення в «поетичних знаряддях» і явну добавку поетичного «ремесла».

У румунському бароковому віршотворстві відомі також вірші на «об'єднаний герб» («Stema unită»), наявні в геральдичній сукупності символів Румунських Країн, символи, що сугерують шлях утворення й утвердження дорогого румунському народові ідеалу – національної єдності, фундаментального акту, здійсненого Міхаєм Хоробрим (Mihai Viteazul) 1600 року – політичне об'єднання Румунських Країн. У трансільванській емблемі Міхая Хороброго є значні символи об'єднання ним Румунських Країн: орел з хрестом у дзьобі й голова зубра.

Цікавий і невикористаний / не відзначений аспект українсько-румунських літературних барокових зв'язків згадує Дан Хорія Мазілу у підрозділі «Furtuna labilis» («нестійка/нестабільна вдача»): осмислюючи тему невблаганної смерті та життєвої нестабільності, які у творах барокових поетів вселяли глибоке меланхолійне почуття, що кінець-кінцем вело до смерті, Мірон Костін, відзначає Мазілу, міг використовувати факти з польської та української літератур для ілюстрації даних тем і для окреслення східно-європейського ареалу їх поширення. Польські й українські барокові поети (як і Мірон Костін) використовують пластичні образи

зламаного гілки (Trestia frântă) чи згаслого факела (Făclia mistuită), як у віршах польського поета Збігнева Морштина.

(Далі буде)

Вірші на світлий герб
Країни Молдови

Джерело: <https://tiparituriromanesti.wordpress.com/>

Алла АНТОФІЙЧУК

ВИВЧЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ФІГУР СИНТАКСИСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОВТОРУ

*І жити спішити треба,
Кохати спішити треба –
Гляди ж не проспи!
(Василь Симоненко)*

Традиційною методикою навчання синтаксису визначено системно-описовий підхід. Однак дослідженнями вчених та практикою вчителів утверджується важливість функціонального підходу до вивчення синтаксичних явищ, оскільки синтаксичні побудови учні аналізують на рівні різних функціональних стилів сучасної української мови. Вивчення стилістичних засобів синтаксичної організації різножанрових текстів полегшує розуміння учнями природи лінгвістичних одиниць. Маємо на увазі стилістичні фігури – мовні звороти й синтаксичні побудови фраз, що надають мові образності, увиразнюють емоційність висловлювання.

Серед різноманітних синтаксичних засобів стилістики, зокрема стилістичних фігур чільне місце займає **повтор** – стилістична фігура, яка утворюється спеціальним нагромадженням певних мовних елементів у вигляді повторного їх вживання в одному висловлюванні. Повторюватися можуть як окремі слова, так і одиниці синтагматичного типу.

За своїм складом та формою повтори бувають неоднакові, вони компонуються з кількох однорідних одиниць, які по-різному між собою розташовуються.

З курсу літератури учням відомо, що основна, найбільш загальна та активна в сучасному вжитку стилістична функція повтору – це художнє увиразнення мови, зміцнення її експресивно-зображувальних властивостей. Вивчаючи лінгвальну природу повтору, учитель повинен звернути увагу учнів на те, що різного роду повтори можуть служити засобом вияву перш за все логічного начала у мовленні (у такій ролі вони виступають у науковому і публіцистичному стилях, значно рідше – у діловому стилі). Проте основне місце вживання стилістичних фігур – художні тексти, де вони служать не тільки засобом логічного виділення і впорядкування,

скільки прийомом посилення, увиразнення мовних засобів. За допомогою повтору увиразнюються і підкреслюються різноманітні семантично-стилістичні відтінки художнього тексту.

Оскільки основною стилістичною функцією повтору визначено художнє увиразнення мови, посилення її експресивно-зображувальних властивостей, то повтори в канві художньої оповіді можуть виражати різні значення. З огляду на це доцільно запропонувати учням вправу, в якій би учні з'ясували, що ж виражають повтори в художніх фрагментах. Напр.: *Воно лиш **котить та й котить** зелені хвилі і хлюпає ними аж в край неба* (М. Коцюбинський) (тривалість дії); ***І гримає, гримає, гримає** з вибраним людом ліфт* (І. Калинець) (багаторазовість дії); *Бачення світу **змінюється, і змінюється** наше бажання пізнати світ і відбити його*. (Ю. Шевельов) (послідовність дії).

Особливу увагу учнів варто звернути на стилістичні фігури, в основі яких – повтор.

Зокрема дуже виразною в стилістично-художньому плані є фігура **ампліфікованого повтору**, яка утворюється однотипними мовними одиницями. Кожна з цих одиниць має самостійне значення, а всі разом, функціонуючи у взаємодії, вони підкреслюють, експресивно посилюють висловлену думку, наприклад: *Відтак **глузувала собі з того і з себе, а наостанку попала в роздрознений настрій і від часу до часу** переривала мовчанку не то монологами, не то питаннями до мене* (О. Кобилянська). Іноді ці парні (ампліфіковані) повтори закріплюються у лексичному складі мови у формі сталих словосполучень, як-от: ***кінець кінцем, з давніх-давен, видимо-невидимо, мало-помалу*** та ін.

Існує чимало різних видів повторів фольклорного типу, які вийшли з народної творчості, але займають певне місце й у художньо-літературних текстах. Це насамперед пісенні повтори (парні, ритмічні, ампліфіковані) і казкові повтори, наприклад: *Червона ка-лино, **чого в лузі гнешся? Чого в лузі гнешся?** Чи світла не любиш, **до сонця не пнешся? До сонця не пнешся?*** (І. Франко).

Ще одна стилістична фігура – **градація** – найповніше виявляється в синтаксичних побудовах слів, сполучень чи ширших повторень, пов'язаних за допомогою повторів, або часткових повторів спільнокоренових слів. Мовні елементи розташовуються у напрямі поступового наростання чи спадання їх семантичних якостей, наприклад: *Швидко біжать поїзди степами, швидко плывуть кораблі морями, ще швидше летять літаки попід небесами, та найшвидше летить материне серце* (І. Багрянний).

Близьким до цього типу фігур з інтонаційно-ритмічними властивостями є особливий стилістичний прийом **навмисного зближення паронімів** – слів, які мають часткову звукову схожість, але різних за значенням, наприклад: *Поезія Стуса – наскрізь людська і людяна, вона повна піднесення і падіння, одчай і спалахів радості, прокльонів і прощень...* (Ю. Шевельов).

Завданню створення ритмічного благозвуччя відповідає й ефектна фігура стилістики – **хіазм**. У двох суміжних частинах фрази, речення чи словосполучення, синтаксично паралельних одне одному, друга частина будується в оберненій послідовності елементів першої частини, наприклад: *Щось буде. Буде щось. А – буде* (І. Світличний).

Розглянуті повтори не закріплені за певним місцем у тексті. Однак учні повинні знати, що серед стилістичних фігур є й такі повтори, сила впливу яких прямо пов'язана з їх місцем у тексті. Це **анафора**, **епіфора**, **епанафора** та **анепіфора**. Ці стилістичні фігури ширше представлені в поетичних текстах.

Анафора – це стилістична фігура, що утворюється спеціальним розташуванням повторюваних мовних елементів на початку суміжних мовних одиниць. Повторюються звуки, слова, групи слів на початку речень, віршованих рядків, контекстуальних уривків тощо. Анафора пов'язує окремі речення в більшу мовну єдність і надає їй належного експресивного забарвлення, наприклад:

*Тобі одній, наміряна царівно,
Тобі одній дзвенять мої пісні,
Тобі одній в моєму храмі дивно*

Плывуть молитви і горять огні (М. Рильський).

Епіфора – повторення кінцевих елементів співвідносних відрізків мовлення (декілька речень або їх частин, декілька абзаців, декілька поетичних строф). Епіфора підсилює значення повторюваного компонента, підбиває підсумки як у логічному, так і в емоційному плані, наприклад:

*Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина,*

Очі твої – одні (В. Симоненко).

Анепіфора (кільце строфи) – стилістична фігура, в якій певна синтаксична одиниця (речення, абзац, строфа) має однаковий початок і кінець. Це не обов'язково відокремлений, обрамлюючий рядок, він може бути синтаксичним складником речення, наприклад:

*Гуляй, гуляй, господине,
Нехай наша журба згине!
Ой чи згине, чи не згине,
Гуляй, гуляй, господине!* (Леся Українка).

Епанафора, інакше – композиційний стик, являє собою конструкцію, в якій наступний уривок синтаксичної одиниці починається тим, чим закінчується попередній, наприклад:

*І сама вона на зеленім
Березі неначе біла квітка,
Біла квітка прощання* (Ю. Мушкетик).

Доречним також буде звернути увагу учнів на те, що за певних умов повтор слів, зберігаючи своє призначення **експресивного прийому**, використовується для виконання граматичних-морфологічних та синтаксичних функцій. Зокрема в діалогах повтори відтворюють широке коло експресивних реакцій співрозмовників, наприклад: – *А Десна не висохне, тату?* – *Та не висохне. Ціла буде. Спи вже, годі.* – *Так рибу виловлять.* – *Не виловлять...* (О. Довженко); *...Вам відомо, з якою метою ми вас прохали прибути сюди?* (Сенатор) *Відомо, брате...* (Пророк) (В. Винниченко); – *Бачили за столом гостей із городу?* – *Бачив* (М. Хвильовий).

Проаналізувавши репліки діалогів у художніх текстах, учні усвідомлюють, що повтор виконує дві синтаксичні функції: поєднує репліку з попередньою та відкриває перспективу для продовження, розширення висловлення. Учителю може звернути увагу школярів на те, що подібні функції повторів і в мовнолігичному мовленні: повторюваним словом одночасно і виконується зв'язок з попередньою конструкцією, і вводяться другорядні члени, і визначається сама форма конкретної конструкції. Аби учні змогли в цьому переконатися, можна запропонувати їм як домашнє завдання проаналізувати повтори в мовнолігичному мовленні улюблених персонажів.

Отже, вивчення стилістичних фігур, в основі яких повтор, – важливий складник у системі вивчення синтаксичних явищ української мови, оскільки стимулювання стилістичних можливостей синтаксичних структур у текстах різних жанрів сприяє глибшому усвідомленню синтаксичної системи української мови.

«Конкурс літературних творів та ініціації наукових робіт» у Клузж-Напоці

Клузька філія Союзу українців Румунії у співпраці зі спеціалізацією «Українська мова та література» відділення слов'янських мов та літератур філологічного факультету університету ім. Бабеша-Бойяї організували «Конкурс літературних творів та ініціації наукових робіт», який проходив у період 6-17.11. 2023 р. в рамках заходу «9 ЛИСТОПАДА – ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» і в якому взяли участь студенти спеціальності «Українська мова і література».

Спрямований на розвиток навичок спілкування українською мовою, спонукання до творчості й дослідницької діяльності, заохочення конкурентоспроможності тощо, конкурс проводився у двох номінаціях: I. «Літературна творчість» та II. «Переклади».

Публічна презентація робіт і, відповідно, нагородження переможців відбулися 23 листопада 2023 року на філологічному факультеті (вул. Гореа № 31).

До складу журі конкурсу входили: головний редактор журналу «Українські відлуння», лектор д-р Михаєла Гербіл – голова; член редколегії журналу «Українські відлуння», лектор д-р Крістіна Сілагі та голова Клузької філії СУР, доцент Іван Гербіл – члени.

Модератором заходу був голова Клузької філії СУР, доцент Іван Гербіл, який на початку зачитав параграф із Закону 213/2018, який за законодавчої ініціативи депутата Миколи-Мирослава Петрецького 14 липня 2018 року був прийнятий Палатою депутатів та затверджений 27 липня 2018 року, та згідно з яким 9 листопада проголошується Днем української мови в Румунії. Відтоді в усіх населених пунктах з етнічним українським населенням День української мови відзначається щорічно. Також Іван

Гербіл підсумував: «Рідна мова – це святиня народу, це безцінний дар, отриманий нами від предків, він передавався з покоління в покоління письмово й усно, і моральним обов'язком кожного з нас є забезпечити йому законне місце».

Далі виступили викладачки Михаєла Гербіл та Крістіна Сілагі, які ще раз наголосили на важливості збереження та утривання української мови, наголошуючи на тому, що організація подібних заходів є надто корисною для заохочення молоді з гордістю демонструвати свою українську мовну ідентичність.

Захід продовжився презентацією та аналізом поданих на конкурс робіт. Відповідно до того, як студенти виявили творчий хист чи здібності до перекладу з української мови, журі запропонувало в номінації «Літературна творчість» присудити три премії (I, II, III), а в номінації «Переклади» присудити три премії (I, II, III) і дві відзнаки (I, II), вартість яких становила: премія I – 700 леїв; друга премія – 500 леїв; третя премія – 400 леїв; відзнака – 200 леїв.

Лауреатами II випуску конкурсу стали: – у номінації «Літературна творчість»: Романюк Михайл-Сільвіу – I премія; Федурян Анастасія – II премія; III премія – Цюдик Андрея-Корнелія; – у номінації «Переклади»: Більчик Джессіка-Рахела – I премія; Шофінець Серджіу-Крістіан – II премія; Фірішак Лариса-Таня – III премія; Сакале Марія-Лавінія – I відзнака; Косма Марія – II відзнака.

Організатори та лауреати конкурсу дякують Раді СУР за значну фінансову підтримку, сподіваючись, що такі заходи будуть організовуватися та підтримуватися й надалі.

Тут варто підкреслити змагальний дух учасників, відданість і серйозність, з якою кожен з них виконував поставлені завдання, та радість в кінці змагань, коли кожен студент-учасник був нагороджений. Окрім задоволення від винагородження роботи кожного з них, можна було спостерігати цікавість та емоції нашої молоді, зміцнення мостів між викладачами та студентами, і, що не менш важливо, втіхи від усвідомлення добре виконаної роботи.

Подаємо на суд читачів «Нашого голосу» конкурсні роботи Джессіки Більчик та Анастасії Федурян.

Джессіка БІЛЬЧИК

Я НЕ Я І ТИ НЕ ТИ

Після довгих років старання і страждання Саша нарешті встав на ноги та почав ходити. Ще юнаком він потрапив у аварію, яка повністю змінила його життя. П'яний водій виїхав на зустрічну смугу та зіткнувся з його автомобілем, коли Саша повертався додому з весілля свого однокласника. Він отримав травми хребта і правої частини голови. Наступні місяці були нелегкими для нього та його ближніх. Батьки возили його до найкращих лікарень та робили все можливе для одужання їхнього любого сина. Вони пробували всі існуючі терапії, щоб повернути Сашкові сили. Його кохана дівчина Ніна була поруч вдень і вночі. І врешті він встав на ноги та почав ходити! Його тіло одужало і здавалося, що він повернеться до попереднього життя. Але це лише здавалося.

Від дня аварії його відношення до оточуючих радикально змінилося. Романтичний, жартівливий, талановитий хлопець, який міг за лічені хвилини придумати казку або скласти вірш, перетворився на холодного, ніби кам'яного хлопця, байдужого до всього. Він не усміхався і не плакав, не радів і не страждав, не кохав, але й ненависті не відчував. Всі думали, що така поведінка не дивна для людини, яка зазнала таких великих змін у житті. Вся родина і його кохана Ніна з нетерпінням чекали того святкового дня, коли Саша підніметься на ноги і впевнено крокуватиме до кращого життя. І, врешті решт, той день настав! Побачивши що її син устав на ноги і почав ходити, мати Саші аж заплакала. Вона пригадала його перші кроки 23 роки тому. Ніна цілувала, обіймала його, не стримуючи сліз радості. А Саша просто стояв і без жодної емоції дивився на них.

– Саша! Ти нарешті ходиш! Це неймовірно, це просто чудо! Чому мовчиш? – не вгавала мати.

– Що з вами? – холодно спитав він.

Всі замовкли на хвилину, переглянувшись. Ніхто не знав, як відповісти на це питання.

– Та він жартує! Хіба ви не знаєте нашого Сашу? – заговорив його молодший брат, порушивши тишу.

Усі розсміялись.

– Ви не розумієте! – підвищив тон Саша. – Вийдіть звідси!

Всі розгублено покинули кімнату, лише Ніна залишилась.

– А ти чого чекаєш? Йди за ними!

– Милий, що з тобою? Ми всі так радіємо за тебе, а ти так грубо поводишся?

Він дивився на неї крижаним поглядом. У глибині його очей холодно поблискував лід, товстий шар льоду щільно сковував його душу. Як не старалася Ніна зігріти його холодне серце вогнем її кохання, все було безрезультатним. Погляд її карих очей не був достатньо гарячим, щоб розтопити кригу в душі того, кого вона кохала без тям.

– Ти не розумієш! Ніхто не розуміє! – відповів він сердито і відвернувся від неї.

Ніна вийшла з кімнати і гірко розплакалась. До неї підійшла Сашкова мати.

– Не плач, все буде гаразд.

– Коли?! Стільки років ви мені це повторюєте, а нічого не міняється! Якби ви знали, як я втомилася... Я його кохаю і здатна на все ради нього, але зараз я така виснажена! Віддаю все і нічого не отримую.

– Доню, не ображайся! Ти ж бачиш, що він з усіма так поводить. Дай йому ще трохи часу.

Але чи вистачить Ніні сил для того «трохи»?

Залишившись на самоті, Ніна почала розмірковувати над своїм життям. Коханий одужав, вона живе з ним у розкішному домі, всі її поважають, фактично їй нічого не бракує. Але хіба все це варте чогось, якщо Саша її не любить?

Спочатку, вона думала, що в нього амнезія, і він її приховує. Але скоро зрозуміла, що це не так, адже він багато чого пам'ятає, навіть день їхнього знайомства.

Насправді Саша втратив не пам'ять, а здатність відчувати емоції. Ніхто не знав, що у нього алекситимія, яка стала наслідком пережитого під час аварії стресу. А через це найбільше страждала Ніна. Часто бувало, що вона пильно дивилася на нього і шукала свого чутливого хлопця. Він був таким молодим, красивим, розумним, але без почуттів. Ніна пишалася, коли йшла з ним вулицею, захоплювалася його інтелектом, але серце важко боліло, коли він відкидав її теплі обійми. Тоді вона знову дивилася на нього і розуміла, що він зовсім не той Саша, якого вона колись знала.

Саша сам не міг зрозуміти, що трапилося з ним після аварії. Правда, він багато часу провів у лікарні, був хворим, життя його змінилося.

(Продовження на 22 с.)

Я НЕ Я І ТИ НЕ ТИ

(Продовження з 21 с.)

Але тепер він фізично здоровий, і все ж таки щось бракує. Люди довкола нього сміються, плачуть, радіють, сумують, а він... Він не відчуває нічого, тільки знає, що вони всі не розуміють його. У тому числі й Ніна.

Ця дівчина, яку пізнав кілька років тому, завжди поруч. З мамою, батьком і братом він виріс, так має бути, бо вони – сім'я, але чому Ніна залишається з ним?

Він знову й знову провокував свій мозок, примушуючи його шукати те, що зв'яже його з цією дівчиною. І здається, його намагання не були марними, бо вперше після аварії Сашкові приснився сон. У сні він бачив маму, яка спитала його:

– Ти справді кохаєш цю дівчину?

– Не знаю, – відповів він.

– Уяви собі один день твого життя без неї, можеш?

Він помовчав, заплющив очі, подумав і сказав:

– Ні, не можу. Вона завжди зі мною.

І раптом прокинувся. Довго мучив його цей сон; кожен раз, коли його пригадував, розумів, що всередині нього пустота і темрява. Це турбувало його, і з цим щось треба було робити. Він хотів стати таким, яким був раніше.

Ніну щоденно карали власні думки. Вона падала в безодню, піднімалась, падала ще глибше, ще трохи піднімалась, знову падала і... сил піднятися вже не було. Якщо він її не кохав, життя втрачало смисл. Пропало кохання, пропали й почуття, мрії та сенс її буття. Вона не жила, вона просто існувала. І навіщо їй просто існувати? Ніна дійшла висновку, що справжній Саша уже у потойбіччі, і вона повинна приєднатися до нього. Він чекає на неї, а цей, що тут, – це просто тіло без душі. Вона кохає і шукає його душу. Тож вирішила прискорити зустріч з ним.

Одного вечора Ніна вийшла під зоряне небо на свій відкритий балкон. Із її очей потекли сповнені болем сльози. Вона притиснула руки до грудей та прошепотіла: «Я зараз буду».

Саша стояв у її кімнаті та дивився на неї. Коли зрозумів, що вона хоче стрибнути з балкона, пригадав сон, у якому розмовляв з мамою. Він усвідомив, що Ніна не може просто зникнути з його життя. Тоді вперше після аварії він щось відчув – це було почуття тривоги. Хлопець із кам'яним серцем боявся втратити

світлу усмішку, блискучі очі та щирі турботу Ніни. Тоді він закричав:

– Кохана!

Почувши це довгоочікуване слово, Ніна стрепенулась, мов зі сну. Коли озирнулася, Саша чекав її з простягнутою рукою. Він промовив:

– Навчи мене тебе кохати!

Вона, здивована, подала йому руку й приблизилася до нього.

– Ти мене зустрів серед дороги – сказала вона і заплакала. – Мені так тебе не вистачає! Ти так близько і водночас так далеко! Повернися до мене!

Перед молодою парою стояло непросте завдання. Саша мав учитися відчувати, а Ніна – відновити свої емоційні си-

ли. Саша знову пізнав радість, щастя і любов. Він пригадав, що таке сум, туга та гнів. Але з усього того що відчував, йому понад усе подобалася любов. Він вирішив говорити про любов і виявляти її щодня. Зараз він буває часто п'яним, але не від алкогольних напоїв, а від кохання. Життя коротке, тож чому не скуштувати його з приправами, щоб було смачніше?

Ніна заглибилась у пошуки інформації про алекситимію. Вона дізналась, що алекситимія виникає, з різних причин, у 10% населення. Це спонукало її відкрити фонд, який допомагає людям вчитися відчувати та говорити про свої почуття.

Саша та Ніна повністю змінилися. Вони не такими, якими були до аварії. Тепер вони люблять по-справжньому життя та цінують кожну хвилину. Тому й вирішили дати своєму фонду такий мотто: «Життя занадто коротке, щоб залишитися кам'яним».

Малюнок Василя Соколюка

Анастасія ФЕДУРЯН

Темрява

Я прокинувся у сліпучій темноті. Боліло у лівому боці. Зціпивши зуби, я підвівся. Права нога ступила у щось липке та слизьке. Ледве піднявши ногу, я відчув пекучий біль, що пронизав усі мої нутрощі та розповсюдився до голови, де перетворився у нестерпну мігрень. Втративши владу над своїм тілом, я повалився на землю. Біль у лівому боці нагадав про себе та став сильнішим.

Де ж це світло?

Щось тепле почало стікати по моїй лівій нозі. Я закричав з останніх сил, кричав, допоки повітря не скінчилося у моїх легенях. У відповідь почув лишень своє власне неспокійне дихання.

Де ж я?

Вдалині помітив слабке миготіння блілого світла. Простягнувши руку вперед, я рухнувся у напрямку того світла.

Здається, кожний подоланий крок був боротьбою з власним тілом і болем, що впрошували мене облишити будь-які спроби втечі з цього моторошного місця. Якась невідома сила намагалася втримати мене у пільмі. Я майже віддався у льодяні обійми таємничого спокою, але щось у глибині мого неспокійного серця нагадувало, що потрібно рухатися далі.

Я не пам'ятав, як потрапив сюди, не знав звідки я родом та скільки мені років, своє власне ім'я я теж загубив у бездонній темноті невідомості, мене охоплювало відчуття, що моя втрачена пам'ять знаходиться у тому загадковому джерелі світла, воно кликало мене, намагалось підбадьорити, відкриваючи завісу, за якою знаходились таємниці мого минулого. Незважаючи на страх, що охопив мене, я відчував надзвичайну потребу продовжувати рухатися, я мусів дізнатися, хто я є.

Втративши відчуття часу, я навіть не здогадувався скільки минуло з моменту, як я прокинувся оповитий цією дивною темрявою. Мені здавалося, що я ніколи не доберусь до світла. Сили майже покинули мене, біль став ще нестерпнішим, але моя воля була останньою ниткою, що тримала мене на краю відчаю. Я продовжував крокувати у напрямку світла та раптом відчув, як сила світла розпочала поєдинок із тьмою, я відчув, як життя долає смерть. Світло почало наближатися до мене, вперше за весь час я відчув полегшення, зрозумів, що перемагаю. За кілька кроків до джерела світла мені здалося, що тепло облило моє обличчя, мов ранішнє проміння сонця, що намагається пробудити мене від сну, але замість тепла я відчув тактичну військову маску, що закривала мені очі. І тоді, коли я зрозумів, що готовий відкрити очі світлу, якась таємна сила затягла мене назад, і темрява поглинула мене. І всі мої зусилля виявились марними...

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ГРУДЕНЬ

4 грудня

137 років від дня народження Івана Дошівника (1886 – 1973), українського письменника.

6 грудня

72 рік від дня народження Василя Пасинчука (1951 р.), кореспондента публікацій Союзу українців Румунії, першого заступника голови СУР.

9 грудня

77 років від дня народження Василя Барша (1946 – 2019), українського поета.

12 грудня

67 років від дня народження Терези Шендрою (1956 р.), української журналістки, редактора «Українського вісника».

27 грудня

54 роки від дня народження Марії Штефан (1969 р.) – кореспондентки та редакторки українських газет, викладачки.

28 грудня

70 років від дня народження Ярослави-Орисі Колотило (1954 р.) – кореспондентки публікацій Союзу українців Румунії, громадської діячки.

Наталія ФЕДЬКЕВИЧ

– Ой, Калино,
сестра тобі – Верба!
Чом буремная нам випадає доба?
Може, Чайка козацька на міліні?
Чи діждати кінця нам по цій війні?
– Я – Калина!
Сестра мені рідна – Верба.
З цього краю з морозом втікає журба!
Чайка справно іде, її хвиля веде!
Хвилю бог в славі творить –
Перемога зійде!
Урожай благодатний і мир нам прийде!
Так буде.

Десь напередодні Буття
Порізався лезом своєї печалі,
гіркою отрутою сліз...
Укотре промовчали Ті, хто мовчали...
здригнувся небесний Узвіз
Схилилися квіти... і так до світання,
не пити прощення тобі.
І ти помираєш, щоб знов народитись –
веселкою сміху в журбі...
І ти відчуваєш: прийшла та хвилина,
коли вже й отрути нема.
Прекрасна і грізна, і винна, й невинна –
усе ще Вона й не-Вона.
Так ким же були ми?
Колись – не сьогодні,

десь напередодні Буття...
Там, де Ти не-Ти був, а тільки
можливість,
І мрією - Я що не-Я.

Ріка волошкова тече в Небокрай...
І сонце залило луки.
Вставай Україно, рідненька, вставай!
Бо всі ми разом – то є Ти.
Твої сурмачі перемогу вістять:
Наводнює весна світи.
І пташки здалека додому летять:
Бо всі ми разом – то є Ти.

Лавандово віє тишею,
Левадами бродять грози...
Я дихаю, просто дихаю
Мені тепло,
мене не морозить

Я п'ю цього сонця кроки
Пташок чую зрання крики
Життя пише вірші й уроки:
Знов травень.
Ми знову Діти
Лавандове море в обіймах,
Пікнік на світанку край неба...
Мовчи.
Не кажи.
Не треба!
Цей келих лугів за тебе!

Сонет, присвячений вітрам

Хто піділлє блаженства в чан отрути?
Чий крок вкарбуєш
в пам'яті маршрути?
Кого уява пише під чолом
І простір приховав своїм крилом?
Скажи, тебе вдягає плоть земна?..
Портрет без рис, сюжет без полотна,
Тортюра-мрія, кат солодкий мій,
Свою пів-маску шовкову відкрий!
Вітри, зніміть прозорий плащ на мить
І шаль тонких хвилин припідніміть...
Крилаті друзі, ваш дороговказ
Надії краплю підживляє в нас.
Не треба слів, я серцем вдячна вам,
Кохання посланці, ви – Тут і Там.

Ілюстрації
Вероніки ВІТВИЦЬКОЇ

Сидонія НИКОРОВИЧ

МАРІЯ

(Продовження з № 353)

Марія проминула весь схід. Скоренько перебігло її темне око по людях. І якось непевно задержалася біля сільського. І тут ще не гуляли з дівками. Лише виводили парубки свій танець. «Та вперед!» – почула команду сільського калфи, здорового, чорнявого парубка. «Зміни крок, раз, два, три... І ще раз». Чутно ритмічне глухе гупання, наче з-під землі.

Побачила на боці Василя. Серце забилося, заборіло. Слідила за ним.

Розбіглися парубки. Лишилися серед данчища лише сидячі на довгій ослоні скрипки.

І знов чула, що всіх очі спочили на ній і кожне щось тихо шептало.

«Чи буде гуляти?» – промайнула думка.

Василь певно її тепер не візьме. Стояти коло танцю? – який сором! Нервово зворушення потрясло нею, ноги легко задримали. Рознеслося дрібне грання. Пара за парою пускалася в шаленім вирі навколо музики. Марійці дивно, розкішно стало на душі, її пірвав шал життя. Тепер пригорнула би всіх до свого серця. Так могутня любов збудилася в ній.

Підлітали в повітрі стяжки. Підіймався пил. Стиснулися люди, рухнули лавою вперед. Її хтось штурхнув. Вона оглянулася – а біля неї Олекса. Який гарний, в мундурі, в червоних штанах та пасованих чоботях. Шапка набакер, затикана васильком. Так його налякалася. Нічого не сказав, потягнув її в танець. Так легко їй гулялося, неначе летіла.

Олекса задержався, сказав щось скрипникам. Кожний знав, що то його сабаш, Марійчин перед.

Всі задержалися. Олекса з Марійкою обійшов ціле данчище і став напереді. Вперед, вперед йшов танець, шалено скоро, аж в голові Марійці закрутилось. Він держав її сильно спітнілими, вогкими руками. Вставав густіший пил і навідав на зіпрілі лиця. Василь стояв збоку і дивився лихим оком на Марію. Де він сподівався, що по тім, що сталося, Олекса візьме її в танець. І те йому не було всмак. Він відчував, що його чуття ще не погасли до неї. Зразу хотів її посватати, та його родичі були противні тому. Кожний приносив йому про неї погані плітки, кожний відраджував йому. Все якось так склалося, що він навіть не був свідомий, як перестав ходити до

Марії. Тепер його злість зростала. Він бачив, яка вона ще гарна, як легко гуляє. Насунув на очі капелюх і пішов до сторонського танцю.

Марія гуляла до вечора.

Всі дивилися зависним оком на неї. В її очах горіло життя, погорда до всіх.

Бігла додому.

За нею пустився Олекса.

– Марійко, Марійко!

Задержалася у вербах.

«Що він їй скаже», – думала.

Узяв її за руку.

– Ти не дивися, що тобі люди говорять. І я на те не дивлюся. Тримайся ретельно того, про що ми з собою говорили!

Так сумно сичали верби, неначе протестували проти того.

Марія мовчала.

– Ей, як би я до тебе пішов сеї ночі... Але біжу на колю, мушу бути сеї ночі в казармі.

Сумно подивився на неї, обійняв і побіг в долину. Червоні штани, шапка, відбивали ярко від зеленої толоки. Трохи зникне і знов вирине. Марія дивилася за ним виразом повним жалю. Навернув і зник у вузькій вулиці села.

Йшла додому. Але собі погуляла. Сумне задоволення загірло її душу. З хати неслися їй назустріч хрипливі голоси:

На Івана зілля рвала

На Спаса маїла,

Не дав мені того Бог,

Кого я хотіла.

Лишень мені того дав,

Що я його не знала.

То за тії перебори,

Що-м перебирала.

Марія розбиралася в хатчині. На постелі спали діти.

Катерина дістала гумор. Затягнула до товариства і Дьордія. Але з нього не мали молодіці великої потіхи. Він задрімав за столом з ложкою в руці.

Марія не йшла до великої хати.

Постелила собі на лавці під заднім вікном. Загасила каганець. Почула тихий стукіт. Як давно вже не чула... Міцно забилося серце. Підійшла до вікон, припустила лице до шиби. Побачила руку. Знов пальцем пошкрябав в шибу. Нахилилася парубочька голова, заглянула в вікно. Заздрість навернула Василя знов до Марії.

(Продовження на 26 с.)

МАРІЯ

(Продовження з 25 с.)

Їхні очі зустрілися. Студений холод повіяв від нього й охолодив її. Вона йому тепер не довіряла. Дивився знов так дивно, неначе хижий птах. Вона той зір знала, розуміла добре.

Немов приросла до лавиці, не рухалася. Він моргнув, щоби вийшла. Зник за хату. Думала довгу хвилину. Кинула на плече малий кептар. Щось виперло її, щось сильне.

Вийшла.

В темряві нічого не розрізняла. Василь сховав її під свій сардак. Мовчали, близько притулені до себе. Сова погукала на перекір соловієві голосно – не мило.

Хотіла робити йому докори, що покинув, що вона дуже нещасна. Сором і гордість запирали сильно уста. І лиш важкі, німі стони зраджували муку душі.

– Чому ти гуляла з Олексою?

– Або що?

Він мовчав лютий. Він на самий храм не гуляв. Таке йому ще не лучалося.

– Має щастя, що так зарання пішов, а то зле мав погостити.

Її се заболіло. Що йому Олекса винен?

– Ти, Василю, задурно сердишся. Що він тобі злого зробив?

– Я знаю, що в тебе ніщо не зле. Не зле навіть, як до дівки ходять по десять парубків.

Ах, се її розсердило. Вона знала, що він хотів її цим уколоти.

– Нащо ти це говориш?

Висунулась з-під його сердака. Яким чужим він їй тепер видавався.

– Я тебе знаю, – говорив з пересердя Василь, – знаю, ти шельмо! Люди дурно таке не говорять.

– Як хочеш людей слухати, слухай!

Хотіла забігти в хату.

Він задержав.

– Слати старости?

– Шли!

Хтось рипнув дверима. Марія забігла до середини. Він ще трохи постояв і вийшов на вулицю.

Марія опісля жалувала, що йому нічого не сказала. Не сказала того, що їй затроювало життя. Коли не приходив, мала то одне бажання: зійтись з ним, розказати йому все. Ось він був, а вона й одним словом не спімнула.

*

Марія дістала малого братчика. Мала більше, як звичайно, роботи. І коло хати, і в полі.

До хрестин сама варила, сама пекла.

При тій шатанині призабула трохи своє горе. Василь знов не навертався. По хрестинах вже й Катерина взялася до роботи.

Осінь була погана, сльотава.

Робота тяжка. Обидві звозили хліб.

Лише скінчилася робота, прийшли довгі зимові вечори, і з ними чорна жура, що гадюкою звилася округ серця.

Не посилав Василь старостів. Вона добре знала, що його родичі не хотіли на жоден спосіб її за невістку. Чому вона тоді йому нічого не спімнула. Коби лише побачила його, а напевно йому скаже.

Марія віддавна вірила твердо в чари, примівки. Малою дитиною наслухалася про те все. Їй видавалося те страшним і вона боялася дуже того незнаного. Хоч не раз їй дивно було, для чого Мотря така бідна, так нужденно живе, хоч має в руках таку силу. Лячно їй ставало, коли хто говорив про підсипання.

А в нещасті з яким довір'ям пішла вона до тієї циганки. Без боязні, без ляку. Їй оповіла циганці все, неначе якій вірній подрузі. З великим довір'ям брала від неї зілля і покладала на нього послідні надії. Те все не допомогло... звелось в ніщо... Тепер сумнівалася. Не могла тепер вірити в силу чарів. Те, колись страшне, стало для неї марним, безвартним.

Як прийшла їй страшна думка, що мусить стати покриткою, бралось її божевілля. Хотілося десь втекти, десь далеко у світ. Далеко від людей. Вона, колись така горда, буде мусіти на всіх дивитися з покорою. Десь низько з землі – бо вона грішниця.

Нарікала на свій нерозум. Ненавиділа себе. Над нею щось таємне глузовито всміхалося – покритка-а-а...

Жахалася того привиду і боялася всього. Здригалася, коли хто застукав в сінях, коли мама відчиняла двері. Дико дивилися її очі на людей. В кожному бачила свого ворога, що колись кине глумом на неї. З недовір'ям відносилася до мами. Відчувала, що й та осудить її.

Щось сильне, якась мара тягла її до пропасті. Вона опиралася, зволікала, але мусила там опинитися.

Спала неспокійно і зривалася по ночах. Бігла до дверей; ослаблена, замучена сідала на лавицю. Крутилася з нею хата, держалась мисника, щоби не впастись...

Подув теплий вітер.

Топився, нидів сніг. Добувалися великі чорні плями. Більшали і послідні сліди зими. Земля затягла в себе воду. Почала дихати звільнена з мертвих оков. Небом гналися хмари. То низько звисали над землею, то піднімалися вище. Відслоняли на хвилину блакитне небо.

Нісся скрізь в природі таємний шепіт. Все напружено наслухало. Ще сіріло торішнє сухе бадилля, ще держалися погані сухі листки по деревах. Вулиці розгрязли. На толоці в видолінках збиралися калюжі води.

Той теплий вітер невгамовно пер хмари, яким, здавалося, нема ні початку, ні кінця.

Сум-меланхолія переповняла природу. Все тужило за сонцем. Ще хвилину – і висвободиться із-за сірої верстви і погляне весняним, любим зором.

Цілу ніч невпинно працював вітер і розганяв та роздував найжені хмари. Над ранком ліг змучений спати.

Усміхнулося до землі чисте, синє небо. Поцілувало землю своїми золотими розкішними променями сонце. Всміхнулася радісно природа. Дихнула глибоким розкішним подихом земля.

У всесвітнім просторі нісся дивний, могутчий акорд: «Весна». Листки нахилилися один до другого, оглядалися. І нісся лісом милозвучний шелест: «Весна».

Сміялися лісові пуп'янки і в реготі розпукалися в цвітки.

Бліда Марія поволоклася до вікна. Поглянула крізь брудні шиби. А там таке гарне життя, таке розкішне. Вона лише стиснула сильно губи і погладила змарнілою рукою волосся. Жаль її обхопив, жаль за життям. Вона мусить сидіти в хаті, як заклята. Не піде на світ Божий. Полилися сльози, гірки, дрібні. Голова боліла, в роті висохло. Відчинила вікно.

Знадвору дихнуло розкішно теплом. Зашелестів сад таємне казкове слово: «Весна». Дивилася тужно благаючим виразом своїх темних очей, неначе прострілена лань. Дивилася у блакитне небо, неначе виглядала відтам порятунку. Їй видавалося, що десь далеко, у світових просторах є щось, що дало би їй поміч, але те щось не могло її досягнути. Тихо німі стони виривалися з душі й губилися серед весняного реготу природи.

Пес вигрівався при буді. Так ласкаво дивився на Марію, неначе їй співчував. Нісся до неї радісний крик дітей. Те все так не годилося з її душею.

Вирвався з її спалених уст гіркий, терпкий проклин на долю. Зарила голову в білу вереню і плакала.

А в природі все так сміялося... Мовчки ходила зажурена Катерина, за щоденними клопатами не мала часу подаватися в сум. Темно, тихо було у великій хаті. Марія на силу вилізла на піч. Потягнула дрижачою рукою на себе клочану вереню. Дрож пройшла тілом, зробилося їй слабо. Здавалося, що мусить вмирати.

Зі страху і болю стратила притомність...

(Далі буде)

Тетяна КУПРІЙ

ЗАПОРІЗЬКИЙ ДУБ

Згадалося мені: давно в дитинстві була тут з татом... Золота пора! Шамрав крислатий дуб зеленим листям під жмурки сивочолого Дніпра, Той дуб квітчав небесну синь собою! Дівча мале, тоді не знала я, що, стрівшись через роки з тобою, заскніє від жалю душа моя. Уже давно немає поряд тата (хоча він жив би ще багато літ, якби негідників – убивць рука проклята не змусила полишити цей світ), – а ти – стоїш !.. Опало жухле листя і соки не жене твоє гілля : як промайнула мить мого дитинства, так пронеслася молодість твоя. Джгутами сковано тебе, кремезний в'язню, Та сила й міць твоя не погаса: ти в пам'яті моїй – зелений красень, одвічна пам'ятка історії жива. Змінюються, мій дубе, покоління – нові у світ приходять козаки: вони – твоє гілля, твоє коріння, відтак тобі стояти ще віки !

Микола КОРНИЩАН

ПАРАДОКС

(уривок з роману)

(Продовження з № 353)

8.

Хотілось би вірити, що не має жодної ваги усе те, що зараз вважає вона відносно моєї особи. Коли повертаюсь до неї плечима та гнічу будь-яку охоту, варту виявити навіть найнезначніше почуття порядності. Коли натягаю поліестерову ковдру майже до носа, бо учую якусь стужу, випромінюючи нею. Тут, у її ліжку. У цій надмірно густій темряві. Коли відчуваю, як вона підбирається обіч. Коли її шкіра торкається моїх лопаток і сідниць, моїх зігнутих та інертних ніг; мого торса майже без пульсу, навіть і тоді, коли вона обіймає мене. Долоня її правої руки опускається поруч мого серця, вимірюючи, мабуть, повільність його биття, віддаляючи таким чином будь-які фаталістичні намісли, погані гадки, які могли б виникнути лише через мою втому, накопичену впродовж дня.

– Спи, бо о 3-ій і 17 хвилин нам доведеться прокинутися, аби зіграти нову партію в шахи, – зачуваю її спонукання. Але не відповідаю анічого, тільки відчуваю якусь гостру потребу заснути якнайшвидше. Бо ж втопився. Та поки що тішуся при думці, що все діється точно так, як варто би тому й бути. Бо інакше вже неможливо. Осібно отепер, коли доволі сконфужений, намагаюся виглядати тільки таким, яким я є. Та майже встигаю ігнорувати її, хоча починаю усвідомлювати якесь незрозуміле співчуття до цієї особи, що стає мені чим раз ближчою, більш присутньою і все більше моєю. Бо ж окрім безлічі аналогій, яких помітив та проаналізував останніми днями, є щось більш очевидне; щось, що пов'язує нас і змушує думати майже однаково. Але поки що я не можу зізнатись їй в цьому. Не вагаючись, обік неї я завжди схильний справляти враження суворой особи, більш зацікавленої раціональною стороною існування, чим копійчаним сентименталізмом. Не вдаю з себе лишень того, кого цікавлять одні тільки минуші втіхи, інтимного характеру. Задовольняюсь тим, що вона поруч, відчуваю її якраз тут, у цій заспокійливій темряві, торкаючись мене, мов додаткова частка мого ж тіла. Щось холодне та воло-

ге. Як скоринка тіні, необхідна підтвердженню власної ж присутності. Щось, позбавлене будь-якого надлишку, як наприклад, лобкового волосся. Або інші крайності, гідні доставляти безмалъ дискомфорту та вводити в одні тільки дратівні самопочуття. Особливо отепер, коли з усією впертістю намагаюсь заснути. Разомз нею. Увійти в той самий сон. Спільний.

Але не спмагаюсь, а навпаки, просто відволікаюся від всього, що оточує мене в ці моменти: її дихання, повітря, що вібрує в цій прірві щільної п'їтми, та запах, особливо запах. Згадуючи щось свіже і надзвичайно рідкісне. Мов лісова квітка, остання з її виду. Той різновид, імені якого я не знаю, ба навіть ніколи й не знав. Як і її ім'я, її справдешне ім'я, а не те, яке використовує в Інтернет-середовищі. Тож, повернувшись до неї спиною, схопивши її руку, яка все ще лежить поруч мого серця, питаю якомога простіше:

– Лара та ще як?

Натомість, замість відповіді, відчуваю, як вказівний палець її руки мляво злинає вверх, вздовж моєї шиї, до губ. Злегка торкає їх. Щоби мовчав. Коли інша її рука чіпає моє праве стегно. Піднімається все більше і більше. Допоки не зупиняється обіч чутливої зони. Аж так близько, що тремчу навіть від найменшого її руху. Більше того, бачу, що ані вона не дозволяє собі. Може, тому, що не відповідаю їй якраз так, як очікує в ці секунди. Скоріше залишаю все непризволяще. Замість неконтрольованого верзіння, віддаю перевагу відпочинку. Цей приємний передих. Це відсторонення від усього. Занурення у щось більш благосне, ніж будь-який нелад. Отому якраз так і вияснюю собі цю її жадобу тотальної тиші. Відмову від будь-якого зайвого жесту тощо. Особливо отепер, коли відчуваю її шовкове волосся на моєму обличчі. Потім добачаю, як вона опускає свою голову на мої голі груди, і це змушує мене обняти її правою рукою. Наблизити її. І знову дразнити, ставлячи те саме питання:

– Лара і ще як?

Але в наступну же мить її губи торкаються моїх губ. Вони холодні й вологі. А на смак, як малина.

– Та лиш так, – відповідає злегка тремтячим го-

лосом, коли відчуваю, як її нога торкається моєї. Піднімається поступово, поки не покриває пів мого тіла її тілом, що здається легшим за будь-яку тінь. Нагрівається поволі, все більше, коли добаваю, як звільна поринає у всесвіт снів. Бо зараз її дихання стає дедалі голоснішим, а запах стиглої малини виливається більш чіткіше, мовбито звідкілясь з потайних закомарків її серця. Мов симбіоз між усім, у що вірю, і всім, що відчуваю вперше, зовсім інакше відносно інших подібних почуттів. Як і ці її спазми. Спорадичні й супроводженні приємними стогонами, хоча найвологіша частина її тіла, м'яка і гаряча, ледве торкається тієї моєї вразливої частки, яка при контакті з чимось іншим викликала би біль. Але не зараз. Та аніж, коли торкається її ерогенної зони, коли, майже приліплені, відкриті частини нашої плоті, оте живе м'ясо, вводить мене в той же стан задоволення, яке, як догадуюсь, повинна б відчувати й вона якраз у ці моменти. Так же чітко і настільки ж інтенсивно, хоча вже уві сні, знаю, що не сприймає більше анічого іншого із цієї, тільки нашої реальності.

Задоволена, витає в якімсь своєріднім вже світі. Тремтить злегка, і цей дроз змушує мене вірити, що не лише у своїй повсякденній дійсності, де іноді зустрічаю її, але і в цьому дивацькому всесвіті, зі снів, виявляє ту саму ратну волю. Здається, що не відчуває аніякої вини через те, що сталося аж так спонтанно. Видається злегка зляканою, можливо, тому, що якось-то, абсолютно незрозумілим чином, сприймає мою дещо облудну думку, таку непридатну в цій кон'юктурі, коли я не знаю чому, але на мить хочу відмовитись від усього цього. Отому і запитуюсь, чи не я є якраз тим, хто помиляється і користується її очевидною одержимістю. Винятково відносно гри розуму, до якої останнім часом помічаю, що виказує буцімто уже якусь нестримну пристрасть. Ба навіть демонструє ту завзяту ерудицію, ту відданість, яка в деяких випадках змушує мене доволі жорстко реагувати на її часом досить непогані кроки. Грає несподівано. Імітує мене. Точніше, майже щоразу реагує оптимально на кожен мій крок. Блокує всі мої атаки. Примушує триматися думки, що вона здатна передбачити будь-яке положення фігур навіть і за чотири кроки наперед. Факт, який змушує мене злегка оберегатись її. Так на шаховій дошці, як і в цій дійсності, цієї ночі, коли дивує мене її ексцентричною поведінкою. Якраз цієї ж секунди, коли шукає ідеальне положення. Повзе поступово, а потім опускає свої, ще досить холодні ноги, обабіч моїх ніг. Вдихає глибоко, чим раз глибше і глибше, змушуючи і мене

дихати в тому ж ритмі. Про що на початку навіть ані не підозрюю, оскільки вже не можу відчувати чіткої межі з-поміж наших тіл. Скоріше, мені здається, що все це – одна компактна маса, яка в цій надто густій темряві блищить через нашу гарячу вологу. Хоча чіткі межі наших тіл ще не перетнулися. Хоча основні частки поки що залишаються лише на рівні дотику.

– Боїшся просунутись за мій контур? – враз чую її голос. Тендітний і відчутно задоволений, навіть і тоді, коли заспокоює мене, бо одразу ж пояснює:

– А, може, лякаєшся перетнути захисний трикутник навкіл моєї дами, на С3?

– Знаю, про що думаю, але не бачу те, що відчуваю, – відповідаю жартівливо.

Не отримую однак очікуваної відповіді, що змушує мене вірити, що вона не усвідомлює раніше сказаного. Швидше за все, гадаю, що пірнає в якімсь безоднім і безперечнім трансі. Входить у той стан втіхи, який виявляє якесь осібне раювання. Щось на зразок цілковитого відокремлення від цього світу, від цього простору, в якому десь далеко, у блідім світлі добаваю лише кілька димних дахів та сірі будівлі з відповідними пропорціями щодо припущеної відстані. Та ще бачу якийсь металевий блиск, поліруючий те, що повинно би бути небом. Така ж заспокоїлива жовтизна, як та, яка отеперечки кружляє навколо нас. Бо вирішую ввімкнути лампу на комоді поруч. Хочу роздивлятися її. Бажаю бачити, як вона спить. Ризикуючи її розбудити, регулюю світло на середню інтенсивність. Лише стільки, скільки потрібно аби роздивитись певні деталі, принаймні усі ці крихітні її форми, ці дрібні, але ідеальні пропорції. Ці мініатюрні мірки, які обожнюю, бо знаю, що завдяки їм і через десять років, і через двадцять, та ще і в старості вони зістануться незмінними. Наче і ця шкіра, біла, як мармур.

(Продовження на 30 с.)

ПАРАДОКС

(Продовження з 29 с.)

Ніжна мембрана, розтягнута до максимуму. Подібна до чистого аркуша паперу, лише в декількох місцях залишаючи помітними сині тонкі лінії, ніби хтось накреслив там схему мережі, десь на іншому, нижньому аркуші. На тім, який прихований від будь-яких зацікавлених очей. Так само, як роблю ще й я, коли виводжу можливі комбінації основних фігур на ігровій дошці. Креслю їх, а потім покриваю чимось напівпрозорим. Так щоби тільки я міг бачити їх у момент вирішальної атаки. Як і зараз, коли після повільного руху, мов плавного ковзання попід хвилями природного шовку, на її лівій лопатці я помічаю знак, зустрінутий ще й у присланому нею кліпі: око Гора. Просте татуювання, думаю. Але, при уважному розгляданні, осягаю, що цей символ є якраз родимою плямою. Мов і родимка в лобковій області, саме там, відкіль починається гора Венери. Родимка, яку бачу ще чіткіше, коли, трохи віддалившись від мене та повернувшись на спину, вона скидає ковдру з поліестеру прямо на килим шоколадних відтінків. Це змушує мене вдатися до наступного кроку. Якогого звичайного у цьому випадку. Тож, намагаючись не розбудити її, злегка встаю з ліжка і, коли намагаюсь підняти ковдру, відчуваюсь окам'янілим. На колінах. Перед нею. Адже під ліжком помічаю глянсовий картонний прямокутник. Фото в стилі сепія. І на цій фотографії бачу себе. Таким, яким не пам'ятаю, щоб бував коли-небудь. Моє волосся занадто довге. І виглядаю старшим аніж є тепер.

Та є ще дещо на цій світлині. Особняк із кліпу. Той же. Десь на задньому плані. Вражаючи будівля, але набагато охайніша за ту, яку бачив у надісланому нею фільмі. Дім зі свіжопофарбованими віконницями, які ніби повзуть у своїх рамах, що зачинені лише наполовину, таким чином залишаючи видимою значну частину інтер'єру. Де тремтить тепле світло. Якраз те коливання кольорів, яке змушує вірити, що ця фотографія – не тільки якийсь-то дешевий вибрик. Все доволі правдиве. Як і ці сіті риштаків, що обрамляють краї зображення. Або кілька валунів із брущатки, нагромаджених біля кам'яного столу, на якому зоріють декілька шахових фігурок. Все точно так, як не пам'ятаю, що могло коли-небудь бути, помічаю, коли бачу, як вона змінює положення тіла. Повертається до мене. Розставляє трохи ноги. Вдостачу, щоби зумів уздріти крихітну форму ма-

линово-рожевих лабіоскротальних складок, що оточують отвір її ерекtilьних органів. Вдосталь, щоб зрозуміти, що, хоча в ці моменти повинен би поводитись дещо інакше, вбачаю, що насправді не можу вдаватися до чогось збіжного. Бо видовище переді мною містить щось доволі молоде та майже невинне. Щось, що підштовхує мене бачити у всіх її естві лише дівчисько, захищене ореолом холоду та чимось майже неземним.

– Принеси шахи, – чую її несподіване спонукання, коли електронний годинник на комоді показує 3 і 3 хвилини.

– Та принось їх вже, – повторює, помічаючи моє запаморочення. – Вони в третій скриньці, в шафі біля дверей вітальні. Під старим фотоальбомом, якого також можеш захопити зі собою. Просто аби могла пояснити тобі дещо важливе.

– Фото, – майже зриваюсь, демонструючи якусь хвору підозру. – Ця фотографія, – кажу їй, показуючи шматок картону, якого тримаю в правій руці, звідкіль вона тут?

– Перш принеси шахи, – каже вона, уникаючи будь-яких пояснень.

– Гаразд, – погоджуюсь. – Добре, – повторюю виходячи, щоби уже через декілька хвилин повернутись із фотоальбомом та з дерев'яною коробкою.

Але знаходжу її такою, якою і залишив: цілковито голою.

– Даремно користуєшся цією твоєю чистотою... – починаю я, але не закінчую свою ідею. Мене перебивають:

– Я не знала, хто я, допоки не зрозуміла, ким є ми. Обоє. Разом, – пояснює дивлячись мені прямо у вічі, коли на її правій щоці добачаю сльозу діамантового кольору. Блискучу краплю, мов талий лід. Як щось надто живе. Наче звільнене із глибини серця. З нутра цього тендітного тіла, яке зараз обіймаю та відчуваю, що воно вже належить мені. Вона ж моя. Так як припускаю і вірю. Тільки моя, завше.

– Шахи! – раптом визволяється з моїх рук і забирає коробку з фігурками. Потім, прилігши на килим, продовжує в тим же тоном:

– Дозволь мені розташувати фігурки точно так, як вони повинні бути, щоб ми могли продовжити одну з наших партій. Незакінчений матч. Аби ти зміг згадати щось важливе.

– Щось не вловлюю, – відступаю. – Лара, – наполягаю, – будь трохи чіткішою, будь ласка.

– Лара Кларет, – представляється вона.

– Кларет? – дивуюсь, згадуючи, що це ім'я викарбоване й на кулоні, що в мене вдома, око Гора.

(Далі буде)

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

*(Уривок з роману)**(Продовження з № 353)*

Епілог

У 1972 – 1973 навчальному році Ірина записала своїх близнючок Марію й Марту в перший клас школи № 3 в місті Молдова Ноуа. Туди ж сподівалася перевестися й вона, хоч у Пожежені почувала себе непогано – школа хороша, колеги теж. Але їздити велосипедом щодня сім кілометрів з міста до Пожежени і сім назад не так уже й трудно. А вже взимку – набагато важче. Щастя, що чотири роки тому, коли залишилася самою, дівчатка були вже величенькі, сповнили три роки, й Ірина могла дати їх до дитячих ясел, бо інакше просто не уявляє, як могла б вона доглядати своїх дочок та їздити працювати в іншу місцевість.

У тридцять шість років Ірина була ще вродливою жінкою, завжди вдягалася дуже акуратно й тому виглядала елегантно. Риси її обличчя, її тіло, а головне груди та ноги, але й повні й постійно вогкі уста зберегли для чоловіків колишнє чарівне привабливості. Лише її великі зелені очі вже не дивилися на світ колишнім дитячим поглядом, а ніби погасли під тінню глибокого суму і тільки час від часу пирскали іскорками якогось відчаю. Навколо Ірини завжди крутилися залицяльники, навіть коли знали, що вона одружена, а відколи вже не з Ремусом, їх ще побільшало. Останнім часом найбільш настійливим був Славко Стойсіч, секретар пожеженської школи. Симпатизувала й Ірина йому, але не мала гадки сплутуватися з ним, перш за все тому, що він набагато молодший за неї, йому тільки 25 років. То правда, що він переспав одну ніч у неї, але стільки всього. Вона навіть попередила, щоб він не плекав марних ілюзій, бо таке не повториться й тим паче, вона не вийде за нього, як наполягає Славко, стараючись переконати Ірину, що немає жодного значення, якщо вона на одинадцять років старша за нього і має двоє дітей. Ніч, котру пробули вони разом, ніщо інше, як несподівана випадковість. Настала негода й Ірина поїхала до Пожежени вже не велосипедом, а автобусом. Свої уроки закінчила вона о першій годи-

ні, але прибула з району інспекторка і в учительській залі скликала педкадри на засідання, через що Ірина втратила останній автобус, щоби повертатися до Молдови Ноуа й успіти вчасно взяти своїх дівчаток із дитсадку. Тоді Славко запропонував відвезти її своїм

мотоциклом. Вони доїхали вчасно до дитсадку, але цілу дорогу мочила їх хляповиця, й Ірина подумала запросити Славка до себе і пригостити гарячим чаєм. Ну, і... Але вона просто не хоче пригадувати собі те, що сталося. Зате відтоді Славко не перестає наполягати на своєму. Він гадає, що, якщо сталося один раз, то... Ірина вгамовує його настирливий запал, пояснює ситуацію, але він причепився, як реп'ях. А це ще одна причина, яка підтримує Іринине бажання перевестись у Молдову Ноуа, бажано в школу № 3, де щойно записала в перший клас Марію та Марту. Плекає надію, що станеться це якнайшвидше. Принаймні так обіцяли їй у районному інспектораті освіти, де зрозуміли, наскільки важко буде Ірині їздити щодня з міста до Пожежени, маючи на увазі, що її дівчатка вже не будуть у дитсадку зранку до п'ятої години, де їх доглядали, годували, після обіду ложили на годину спати, а тепер все це випаде Ірині. А вона не могла залишити двох першокласниць «хазяйнувати» без нагляду. І не йдеться лиш про годування й підготовку уроків, а насамперед про виховання, бо дуже важливо, щоб діти такого віку були постійно під материнським наглядом. Може, вдасться їй хоч перевестися до Молдови Ноуа, бо коли прибула в це місто, вона мала стільки надій, стільки сподівань...

Ірина прибула до Молдови Ноуа разом з Ремусом у 1964 році, вкінці літа, після небезпечних пригод і страху, через що Ірина й сьогодні відчуває боязнь, коли згадує, якою небезпечною і страшною була втеча зі Сфину Георге.

Ідею з утопленням подав Ремус, а Ірина погодилася під натиском безнадійної ситуації. По животі ще не можна було вгадати вагітність, але її постійно поганий стан, а головне відчуття нудоти й блювання могли викликати Вікторове підозріння. Певний час рятували Ірину переконливі пояснення: то їй погано в церкві від диму та духоти, то від втоми, то не подобалася їй якась страва. Але скільки можна так? Вона не забувала, що Віктор все ж таки лікар, і скільки часу ще зможе його обманювати?

(Продовження на 32 с.)

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Продовження з 31 с.)

Щоб уже не говорити про те, коли живіт стане помітним, будь-хто зрозуміє, що вона вагітна. Ірина вирішила зникнути, коли знаходилася в розпачливому душевному стані, але одночасно в її душі мліло сумне вагання. Вона хоч і жаліла Віктора, проте не бачила іншого виходу. Попри те, що в її серці Вікторове місце остаточно зайняв Ремус, Ірина не була в стані ненавидіти Віктора, а то навіть можна твердити, що відчувала до нього якесь тепле почуття, дивну суміш вдячності, каяття і жалю. Але у відчаї, який охопив її, Ірина не мала часу й терпіння задумуватися над цим – вона повинна зникнути, ще доки чутка про її вагітність дійде до людських вух, а головню до Вікторових.

Напруга, яка оволоділа нею, не дозволяла Ірині задумуватися над деталями. Тому Ремус запланував усю дію до останньої подробиці. Після того, як залишить свої речі на тому місці, де рибалила (вибере момент, коли довкола не буде нікого), вона заховається в їхньому «гнізді», де Ремус за день до того, як покинути назавжди Сфинту Георге, залишив їй сорочку і пару своїх штанів, а також казенне рядно, щоб оповитись не так від холоду, як найбільше від комарів. Там же залишив бідон води, хлібину, голландського сиру, помідорів, кілька варених яєць і пообіцяв, що прийде за нею наступної ночі – не раніше одинадцятої години, але й не після першої, коли рибалки спускаються Дунаєм, щоб вийти у море. Отже, Ірина перебуває захована в «гнізді», крім післяобіддя, коли зникла, ще один день і половину ночі. Не буде для неї ні просто, ні легко. Але мусить перетерпіти. Ремус прибуде невеликою шлюпкою, позиченою у когось із Тульчі й привезе їй все необхідне: спідницю, блузку, туфлі, які купить у тульчанському універмазі. І оскільки Ремус бачив Ірину зляканою, старався заспокоїти й запевнити її, що він розпланував і подумав про все. Ось навіть про таке: щоб ніхто не почув гул двигуна, коли припливе шлюпкою до Сфинту Георге, він приглушить двигун на кілька сотень метрів перед понтоном пристані, а далі гребстиме веслами; так само поступить і коли вони від'їжджатимуть, тобто він гребстиме, доки проминуть будку прикордонника.

Але Ірина смертельно злякалася, коли почула голоси людей, котрі шукали її. Була певна відстань між місцем, де залишила свої речі, і тим, де заховалася вона, але все одно Ірина чітко чула їхні голоси, впізнала й Вікторів вкрай одчайдушний голос і пожаліла його, аж хотілося їй покликати його. Але жах оволодів нею в такій мірі, що вона не була спроможна навіть плекати надію, що ті, котрі шукають її, не зайдуть у хащі комишу, не могла зрозуміти, що немає жодної рації шукати серед комишу людину, котра, припускали, втопилася. Бо, зрозумівши це, мала хоч трохи заспокоїтися. В ті хвилини напруга настільки зросла, що Ірина ледве-ледве стрималася, щоб не закричати. Але зуміла вгамуватися, почала плакати й оповилася вся в те казенне рядно й затулила долонями вуха. Не пам'ятає, скільки просиділа так, але коли перестала плакати й боязко розтулила вуха, навкруг було тихо.

Час минав дуже повільно й напруга поступово спадала. Настав вечір, й Ірина зрозуміла, що її, мабуть, перестали шукати. Вона нетерпляче й неспокійно ждала, щоб минула та ніч і настала друга, але боялася наступного дня, коли, певне, почнуть знову її шукати. Невже хтось надумає шукати й серед комишу? Мало ймовірно, бо комиш – це справжній непроникний ліс, а крім того, навіщо взагалі шукати тут потопельницю?

День минав теж дуже повільно, а на Дунаї було людно, Ірина чула голоси, крики, але, як їй здалося, вони не були пов'язані з нею. Були то, певне, люди, котрих не цікавила її доля. Крім злякано наслухати, мала вона й інші заняття: удосвіта й на присмерку вела завзяту битву з комарами, які вдень зникали, щоб знов з'явитися ввечері; в обідню пору проповзла край «гнізда» довга коричнева гадюка, але на заціпенілу Ірину не звернула жодної уваги. Попри все це Ірина нетерпляче ждала Ремуса, але одночасно мучила її думка: «Що робить бідний Віктор?». Вона усвідомлювала, що він аж ніяк не заробив пережити таке, але ситуація, в якій вона опинилася, зобов'язувала її йти на таке, бо не бачила іншого виходу.

Ірина заспокоїлася трохи, лежала загорнута в казенну попону і, наплакавшись, майже задрімала, коли боляче блиснула думка: «А мама?! Як сприйме звістку, що її дочка втопилася?..». І знову почала плакати, але вже трохи вільніше, бо, здавалося їй, поки що зникла небезпека, щоб знайшли її. Але бідна мама?! Віктор сповістить її, що Ірина пропала, себто втопилася. «Як видержить мама такий удар?! Страшне нещастя! Тато не розуміє нічого, бо в нього

склероз, він лише постійний тягар для мами, а тепер ще й цей нищівний удар! Ой, Боже, Боже...».

Стало зовсім поночі. Ірина не знала котра година, бо в потемку не видно циферблата ручного годинника, але припускала, що, мабуть, минула десята. Значить, вже недовго ждати Ремуса. Раптом, недалеко сильно зашелестів комиш і пискнув якийсь птах. Ірина здригнулася злякана, але зрозуміла швидко, що, певне, лис, тхір чи навіть якийсь сільський пес полює на сонного птаха. Зашелестіло ще раз, але слабше, й Ірина подумала, що хижак віддалився зі своєю здобиччю.

В селі тихо, звідти доходило лише гудіння електростанції, а це знак, що ще не північ, бо рівно о дванадцятій ночі електростанція затихає до п'ятої ранку, коли знову починає працювати.

Ремус прибув, коли Ірина майже втратила терпіння. Він просунувся тихо до їхнього «гнізда».

– То я, мила, – прошепотів він.

– Слава Богу! Котра година? – поцікавилася Ірина, ніби докоряючи безпідставно.

– Без десяти дванадцята. Я приніс тобі у що переодягнутися. Ось спідниця, блузка, тупфлі, панчохи, а те, що скинеш з себе й попону обов'язково візьмемо з собою, щоб ніхто, натрапивши колись на наше «гніздо», не міг додуматись, хто тут ховався.

Одягаючись, але в густій темряві не бачила в що, Ірина почала плакати:

– Одного мені дуже жаль...

– Говори не так голосно. А що? Не кажи, що ти, хоч ще не покинула Сфінту Георгіє, а вже жалієш за ним?..

– Ні. Я про маму. Уявляєш, як сприйме вона звістку, що я...

– Залагодимо ми й це... Ти вже одяглася? Мусимо швидше покинути ці місця.

– Як залагодимо?

– Не знаю, подумаю. Швидше, дорога, бо човен причалений на видному місці і...

Вони вийшли з хащів комишу, розбурхуючи зграї комарів, і поспішили вузькою стежкою, аби вийти швидше на берег ріки.

– Прощаємося назавжди з нашим теплим гніздом, – прошепотів Ремус. – Пам'ятаєш, мила, скільки чудових хвилин пробули ми тут?

Ірина не відповіла – в ті хвилини не було їй до того. Не спадало їй з думки інше: сильний шок, якого зазнає мама, коли почує, що її дочка втопилася! Ця думка просто тероризувала Ірину. Вона сіла в шлюпку. Ремус вхопив весла і став гребти, щоб подолати течію Дунаю й не дати занести їх униз.

– Сядь посередині, щоб була рівновага, – порадив Ремус пошепки й поцілував Ірину. – Загорнися в попону, бо гей холодно, але обережно, бо там бідон з бензином.

Ірина виконала мовчки все, що їй порадили. Ремус задержував човен недалеко берега, де течія слабша. Йому було нелегко гребти, бо незвичний до того, але мусить, хоч доки проминуть будку прикордонника і понтон пристані, а потім заведе мотор.

– Мені не спадає з голови думка, що станеться з мамою, коли довідається, що я... – знов почала плакати Ірина.

– Перестань, дорога, – шепнув Ремус майже сердито. – Я ж казав, що залагодимо.

– Як? Як? – майже пискнула вона.

– Хто ви? – почулося від будки прикордонника.

– Лягай на дно човна! – просичав Ремус.

– Питаю вдруге: хто?! – крикнув солдат.

– Біла чапля! – відповів Ремус.

Прикордонник, хоч упізнав пароль, направив на шлюпку промінь сигнального ліхтарика.

– То ви, товаришу лейтенант?!

– Погаси світло, солдате! – гостро наказав Ремус Мушат. – За нами пропливуть ще дві шлюпки. Залиши їх в спокою – це спеціальна місія. Ти солдат Чука, не так?

– Я, здрастуйте, товаришу лейтенант!

– Нікому ні слова! Гадаю, тобі не треба пояснювати, як берегти військовий секрет. Зрозумів?

– Єсть! – голосно відповів воїн і, певне, виструнчився.

Ремус завів двигун і проплив попри пристань на повній швидкості, від чого понтонер Мітіка Вареник, мабуть, проснувся, якщо не надто п'яний.

Малюнок Василя Соколюка

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

ДІДОВЕ БАГАСТВО

(Уривок з роману «Дикий рай»)

Тепер, коли не стало Федура, Парася разом із своєю дочкою Василюною, невістками і внуками зібрались докупи та пригадували собі добрі діла Чірібана і всю історію свого роду та наказували й дітям не забувати їх.

Жінки виплакалися і поголосили. Жаліли старого та побивались, що між ними немає його синів, ані зятя. Павел та Михайло, як і Петро Довган, ще не повернулись із фронту, хоч уже війна скінчилась і настав мир. І це дуже непокоїло сім'ю.

На другий же день, перед похороном, вранці, ще при півнях, Парася взяла Василю та її старшого сина Іванка, свого внука, бо вони в ту ніч за звичаєм не спали вдома, а сиділи в узголів'ї помершого, та повела їх до майстерні. Там відшукала на полиці під стріхою дві старі запорошені солдатські дерев'яні валізки, схожі до скринь, де тримав її чоловік свої старі поживтілі та погризені траншеями, дорогами і часом журнали та різні папери, карти, книги і газети, фотографії, папки, грамоти, листи й старі альбоми з видами місць, куди мандрував колись Чірібан, та всунула їх, як два поштові пакети, у нові беаги, щоб не повертали сторонніх очей.

Потім пішла у куток та із-за старої скрині, де стояли міхи із зерном, вийняла невеличку дерев'яну круглу коробочку, схожу на футбольний м'яч, розділену на три частини.

У першій шухлядині, котру відкрила ножиком, зразу засвітилися дідові воєнні медалі й нагороди, мов зірки на ясному зимньому небі.

У другій, найбільшій, були різні старі монети, котрі він збирав, як робив і його батько Ігнат колись та й дід, коли блукали по різних країнах, де воювали чи ходили на заробітки. Деякі з них просто знайшли на своєму городі, коли орали цілину.

Ці стародавні рідкісні речі доказували корінність, існування та походження нашого роду на сих землях, ще Бог знає відколи.

А в третій, найменшій, під час неспокійних часів, дід Чірібан тримав свій кишеньковий золотий годинник із ланцюжком, який подарував йому старшина у Будапешті як сувенір, коли покинув військову службу, де не хотіла залишитись Парася.

Тепер вона пригадала собі про це все та мовч-

ки взяла його, протерла від пороку запаскою, поцілувала, як святиню, заплакала, а потім поклатла обережно назад у коробочку, як у гніздечко. Не цокав, бо уже ніхто його не крутив. Зупинив назавжди для Федура свої блискучі стрілки та уже не лічив хвилини й години.

Парася хвилювалась, але не гаяла часу. Скоро вибрала з-під верстата стару обшарпану із старослов'янською азбукою Біблію, із котрою, як і зі своїми журналами, Федур Чірібан ніколи не розлучався, та подала її внуку разом із круглою коробкою, сказавши:

– Держи, Іванку! Тримай! Часуник¹ тобі на пам'ятку уд діда, старі гроші для Андрійка, а медалії колись розділите мижи собов. А ото, што є у бисагах, поки што для всьох. Може, один із вас стане на дідову дорогу та, буде описувати далі історію нашого роду і сих сятих міст.

– Знаєш, у Пешті, коло коштеля великого короля Матяша Гуняді, Матея Корвіна, як називають его волохи, бо по няньови був їхнього роду, є така статуя-пам'ятник якогось давнього царського писаря Анонімуса, котрий держит у правуй руці мотяжове² жовте перо та пише історію європейского народу. Говоритса, што хто прийде до него і зотре ото перо уд тінти³, буде писати історію далі.

– А дідо Федур був там? – запитав зацікавлений внук.

– Був!

– І зотре его перо?

– Зотер! За ото писав таке всяке у свої ірки⁴ та наповнив ними сі валізи.

– А ви, бабко, удки знаєте таке?

– І я була туди, коли твуй дідо служив там у цісаря катуні.

– Та, стерли-сте і ви тому писареви перо? – настоював Іванко.

– Стерла-м, што аж звітилося, як золото!

– Та, зашто не пишете нічо?

– Бо ня ніхто не научів. Анонімус уже не схотів, схилив невдячно голову та казав, што вже пузно для мене, бо муй мозок затупів, аж єм-го не протверзила із малости у ошколі, – пожартувала гірко вона. – Тільки твуй дідо, най буде прощений, научів-ня

¹ Часуник – годинник.

² Мотяж – мідь; мотяжове – мідяне.

³ Тінта – (від нім.) чорнило.

⁴ Ірка – (від угор.) зошит.

трохи читати і писати, коли був дома, і коли мав часу. Так што, діти, учітса доку мозок ваш сирий, молодий і свіжий. Продовжуйте дідову науку! Бо є така у нас пришта: «Што не зумів навчітиса Іванко, Іван уже не в силі».

– Ба', а коли удопреса ошкола, бо война са закун-чіла?

– Та, Бог знає коли! Говоритса, што уд осени...

– Я уже старий до ошколи та, як буде? У дванадцять году ходити у другий клас?.. Уже – сором!

– Сором – красти, брехати та бути лінивим! Сором є не знати на чому світ стоїт, а не учітиса! – кинула йому бабуса, а потім додала: – Якос буде. Не журиса! Ви – розумні діти, та за гуд-два доженете все, што-сте утратили. А учітиса не є сором ніколи. Ваш дідо до самої смерті читав і сидів у папірях.

– Хто не знає няню! – промовила гордо Василина та розплакалась на плечі у матері, котра на мить забула про сімейне горе, а тепер схаменулась зразу:

– Хлопче, доста про се! Нині дуже тяжкий день для нас усьох!.. Беріт сі бисаги та несіт їх дому скоро! Та лиш покладіт все добре, не аби вам хтос украв, бо туй, у бисагах, – все дідове багатство, велике багатство, діти!

Дома обийдіт скоро маржини і назад – суди! – на-казувала їм Парася.

– А ти, Іванку, не хвалиса дітьом про старі гроші, часуник та медалії, бо хтос учує та вкраде їх уд тебе, або обманит. Зрозумів? Не показуй нікому нічо та не згадуй про них ані дома. Навіть ні твоїм братам, братишам та моїм тим другим онукам не хвалиса, бо їх не дуже тягне до науки. Все, што написав та зубрав твуй дідо, для них – пuste папіря. Они – для польової роботи, маржин і ліса, легких заробків і ґаздуства, а не до книг. Всі хотят земні й незаслуженого багатства, а не науки, – кинула із докором Парася.

– Так што уважайте, што говорите та й із ким! – А ти, Василинко мамина, – звернулась вона до дочки, – запряч се все добре. Даш їм лиш тогди, коли уростут і коли будут розуміти їх ціль і ціну. А тим другим онукам дам те, што – для них. Поділю всьом потроху так, як велів муй Федур, коли спочів на моїх руках. А після моєї смерті, дустанете і земні.

Обидвоє подякували Парасі та скоро подались через Подину до Мочара, а потім до Лали, бо вже давно відзвонив ранішній дзвін, а сонце почало кидати на гору свої золоті промені.

Коли повернулись Василина з Іванком назад, уже сонце було високо. Незадовго почали збиратись і люди на похорон. Все село зішлося на проводи Федура: дітворня вешталась та ждала нетерпеливо калачиків із маком, котрих за звичаєм рідня давала дітям у такі

траурні моменти, жінки плакали та побивались, а баба Пруниха голосила.

Відома на все село за її траурний талант і голос, видавлювала сльози від людей струмочком, навіть і від тих із камінним серцем, що не уміли ніколи плакати, що робила й тепер:

*«Ой, Федю, ти, Федю,»
Куди ти рушаєш?
Коло твого узголів'я
Синочків не маєш...*

*Пушли бідні мижи кулі,
Царьови служити,
Та не можут прийти дому,
Тебе провадити.*

*Ні не годні, ні не знають,
Што тебе немає.
У чужині пропадають,
Все село ридає.*

*Усе село засмутилось,
Як ота вербина.
Плачуть внуки, мати й сестри,
Што порожня хижа...»*

Але її оплач блудив, куди блудив, і зразу зупинився у вербах, а у подвір'ї стало тихо, як після віхору. У воротах появились Михайло та й Павел.

Обидва Чірібанові сини повернулись додому із фронту. Вже тиждень подорожували та не спали ночі. Перевтомлені, у Сиготі на вокзалі вирішили трохи відпочити на якійсь лавці та повернутись додому вечірнім поїздом, котрий поволі, як хворий вуж, уже повзав раз на день, бо полагодили колію і мости після воєнних вибухів. Але, зустрівши там Тимофія Дрижилового, Тимику, як називали люди його в селі, дізнались про несподіванну смерть їхнього батька і зразу подались додому пішки через Добоняш, бо іншої транспорту не було.

Сумні, голодні, перевтомлені, у брудних обшарпаних мундирах та пов'язкою на руці в одного, і на шії в другого, вони ледве волочили ноги.

Привітавшись тихозлюдьми, Чірібанові сини упали зразу на коліна біля батькової труни, перехрестились і розплакались вголос, як діти. Їх сльози змішували сум із радістю, горе із миром, смерть із життям.

Ці незвичайні моменти зворушили тоді Іванка до сліз. Залишились свіжими у його пам'яті навіть і тепер, коли сидів у ліску на пні біля знайомої галявини й старого мурашника, де розмотував старий клубок спогадів.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 353)

14. Капітан Густав Форкреклик

Капітан Густав Форкреклик прибув із Відня до Сату Маре, разом з цілим ескадроном цісарських гусарів, щоб забрати зрадника Григорія Пінтю – бувшого цісарського офіцера, і повести до Відня, де повстанець мав стати на справедливий суд перед самим цісарем, якому надійшли скарги на опришка та різні видумані-перевидумані легенди про нього.

Тільки, коли прибув Густав Форкреклик і хотів забирати в'язня, того вже не було в сатумарській тюрмі. Втік!

– Як то опришок втік, як то його не має?! – аж ревів зі злості заступник коменданта сатумарської тюрми.

– Мов у землю провалився, – низав плечима начальник охорони. – Просто зник – і все...

– Якщо в землю провалився, то з-під землі його добудьте, щоб мені до завтра опришок був знову в тюрмі. Ви що охороняли, як він міг втекти.

– Він не втік.

– Як то не втік? – випулив очі, мов цибулі, заступник коменданта тюрми. – Ти ж говорив, що...

– Я ж не говорив, що він втік, а що зник, що його немає, пропав. Двері ніхто не відкривав, ґрати на вікнах – цілі...

– А його не має?..

– Його і ще двох опришків, яких солдати зловили минулого тижня. Здається, він прийшов за ними.

– Як то за ними? – ревів заступник коменданта.

– А так, якщо він зник й обидва опришки зникли – то він навмисне прийшов до тюрми, щоб забрати їх.

– Що ти мелеш, негіднику?! Тюрма ж не ярмарок, щоб приходити й відходити, коли хто захоче?!

– Та ні, але...

– Мовчати! Мовчати! Мовчати!

– Та ви ж питали, а я...

– Мовчати! – ревів заступник коменданта.

– Що трапилось? Що це за крик та шум? – запитав напівп'яний, як завжди, комендант, появившись у дверях свого кабінету.

– Коменданте!.. Григорій Пінтя!... Капітан, тобто опришок... розбійник...

– Що з ним?

– Зник! Втік! Немає його!...

– Ну і що, як меш ревіти біля моїх дверей, то він повернеться? Ні години не даєш мені відпочити...

– Коменданте, треба його зловити чим скоріш! Дайте наказ всім солдатам, хай вирушають ловити розбійника.

– Та ви ж не могли його зловленого, зав'язаного в ланцюгах, закритого в тюрмі, затримати, а зловите його в лісі!

– Капітан Густав Форкреклик прибув, щоб відвести Пінтю до Відня.

– То хай веде, яке мені діло до того?

– Але його немає.

– Кого немає, капітана, зник і він?

– Ні, коменданте! Опришка немає.

– А, може, його й не було, може, вам тільки здавалось, треба менше пити, – махнув рукою комендант і повернувся до свого кабінету.

* * *

Капітана Густава Форкреклика, перед тим як вирушити до Валахії¹, було покликано до самого коменданта цісарських військ, де він отримав наказ привезти зрадника Григорія Пінтю до Відня, а якщо будуть якісь перепони з боку коменданта Сукмарської тюрми, то негайно арештувати його, бо він був добрий друг з Людвігом фон Зутнером, – Григорієвим опікуном.

Правда, Густав Форкреклик не зустрів ніяких перепон з боку коменданта, але й Григорія Пінті в тюрмі не знайшов.

– Може, комендант сам допоміг йому вибратись із тюрми, бо був добрим другом полковника Людвіга фон Зутнера, в домі якого колишній капітан Григорій Пінтя, сьогоднішній опришок, відчувався, як у себе

¹ Валахія (волощина) – Румунія.

вдома, навіть дружив з його дочкою Терезою чи Кларою, – зробив висновок капітан Густав Форкреклик, перед заступником коменданта тюрми.

– Комендант сам знається з розбійником! – випалив заступник коменданта, який здавна зазіхав на посаду свого начальника.

– Ви впевнені? – запитав капітан.

– Він сам мені говорив про це!

– Ну, тоді зрозуміло все! – промовив капітан.

І так другого дня капітан Густав Форкреклик замість розбійника Григорія Пінті, віз до Відня коменданта сатумарської в'язниці.

* * *

Серед поля, недалеко Мофтіну, край дороги, яка вела до містечка Карей, стояв колодязь-журавель і поскрипував раз у раз, щоб прогнати тишу, яка зависла над полем, наче невидимий птах.

Капітан Густав Форкреклик дав команду зупинитись, напоїти коней і відпочити пів години.

– Пігень!² – зраділи солдати.

Не встигли солдати коней напоїти, як біля них опинився дідусь із білим, як вовна, волоссям та бородою.

– Лиудим пе Ісус!³ – вклонився дідусь.

– Ін вечь, амін!⁴ – відповів котрийсь зі солдат.

– А то ви, панове катуни⁵, мабуть, пана опришка Пінтю Григорія з Моромориша шукаєте?

– Яке тобі діло, діду, кого шукаємо? – визвірився на нього один зі солдатів.

– Залиш старого в спокою! – заступився на нього інший.

– А ви, діду, звідки знаєте, кого шукаємо? – запитав один зі старшин.

– Та він мені сказав, сам сказав. А що, хіба я його тяг за язик?..

– Хто, Пінтя? – захлиснувся старшина.

– А хто інший?.. Питав мене, чи не бачив я катун, каже: «гоняться за мною, як капови⁶ за кабаном».

– Де ти його бачив?

– Та ось тут, був з двома панами опришками, напилися води й пішли он в ту діброву, казали, що хочуть припочити, бо в діброві їх катуни не шукатимуть.

Почувши про Пінтю, капітан Густав Форкреклик дав кілька коротких наказів, солдати осідлали коней і тільки курява знялась за ними, біля ув'язненого коменданта залишились тільки два солдати й дідусь.

Коли солдати зникли у діброві, дідусь в кліп ока вдарив одного зі солдатів, що аж зачмелив його, а скоро за ним упав без тями й другий солдат.

– Я здогадався, капітане Григорію Пінтя, що це ви, – посміхнувся гірко комендант в'язниці.

– А ви, полковнику, хіба не раді, що зустріли давнього друга? – посміхнувся Григорій Пінтя.

– Та радий, радий, чому б не радіти?

– Але ви якийсь квасний, полковнику.

– Та як мені бути солодким, аж від учора не мав ні краплі токайського вина в роті, – зітхнув комендант.

– Ну токайського вина в мене немає, а трохи горінки⁷ знайдеться, – посміхнувся Григорій і добув з-поза череса дерев'яну плоску⁸.

Комендант ковтнув тричі з плоски і віддав її Гигорію.

– Ой, міцна ваша горінка, але хороша, ось я вже й повеселішав.

Через короткий час із діброви замість солдатів появились опришки.

– А солдати де? – здивувався комендант.

– Відпочивають, правда пов'язані до дубів, але відпочивають.

– А капітан Густав Форкреклик?

– Він теж відпочиває.

– Такому б не жаль відпочити навіки віков! – сплюнув комендант.

– Ну це вже справа Господа Бога, – посміхнувся Пінтя. – А ви, полковнику, поїдете з нами, чи зістанетесь розв'язувати солдатів та капітана?

– А я й сам не знаю, що мені робити?

– Тільки думайте швидше, бо час минає, а нам треба до вечора добратись до Моромороша.

– Та куди мені з вами, хлопці?! Я вже старий для вашого робінгудства, а до того й ваша горінка заміцна для мене.

– Значить залишаєтесь, коменданте?

– Та залишусь, аби порозв'язувати солдатів.

– Тільки не спішіть, – порадив йому Григорій.

– Та ні, розв'яжу понад вечір, а Форкреклика останнім розв'яжу.

– Ну, тоді зіставайтесь з Богом!

– Йдіть здорові хлопці!

(Далі буде)

² Пігень – перева, відпочинок.

³ Лиудим пе Ісус – Слава Ісусу Христу!

⁴ Ін вечь, амін! – Навіки, амінь!

⁵ Катуни – солдати.

⁶ Капови – мисливські собаки.

⁷ Горінка – горілка.

ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА

Володимир АНТОФІЙЧУК

ПРАВЕДНИЙ ЙОВ

У старозаповітному каноні Біблії вирізняється група книг, які називаються повчально-поетичними. До них належить Книга Йова. Колись дуже давно, як розповідається у ній, жив у землі Уц, що на півдні Мертвого моря, непорочний і богобоязливий чоловік на ім'я Йов. У нього була численна сім'я і чимале багатство. Він був задоволений усім і жив щасливо. Якось Сатана постав перед Богом і попросив у нього дозволу наслати тяжкі випробування на Йова. Цим він намагався довести, що Йов дотримується Божих заповідей тільки тому, що Господь дарує йому всілякі блага. Невдовзі на Йова посипалися різні нещастя: спочатку украли його волів та ослиць, відтак вогнем знищили отару овець, забрали верблюдів, закололи мечами слуг. Коли ж Йов дізнався, що під завалами будинку, який знесла велика буря, загинули його діти – семеро синів і три доньки, – він у траурі розірвав свій одяг, постриг волосся, упав на коліна і почав молитися: «Нагим я вийшов із утроби матері моєї, нагим і повернувся. Господь дав, Господь і взяв... Нехай буде ім'я Господнє благословенне!».

Відтак Сатана знову отримав дозвіл від Бога випробовувати Йова. Тіло праведника почало вкриватися проказою. Рятуючись від хвороби, Йов сів у попіл, узав черепок і зішкрябував ним рани. Дружина почала умовляти його: «Яка користь від твоєї праведності? Похули Бога і помри, щоб не мучитися». Але Йов відповів їй: «Невже радість від Бога ми прийматимемо, а лихо – ні?».

Про нещастя Йова довідалися троє його друзів – Еліфаз, Білдад і Цофар – і прийшли до нього, щоб втішити його. Хвороба так змінила Йова, що вони не відразу впізнали його. А впізнавши, заплакали. Йов у страшних муках почав проклинати своє народження: «Згинь день, у який я народився. День той нехай буде темрявою».

Почувши це, друзі почали міркувати про причини мук Йова. На думку Еліфаза, безмежно добрий Бог ніколи не примусить страждати невинного. Значить,

Йов – грішник. А тому він повинен визнати свою провину, і Бог врятує його.

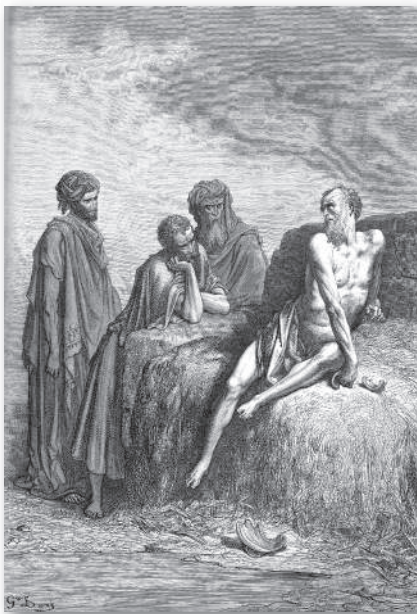
Білдад, підтверджуючи справедливність Бога, також намагався довести, що грішному Йову треба щиро покаятися і навернутися на праведну дорогу. Адже Господь без причини не насилає випробувань, а отже, Йов страждає за свої гріхи. Цофар також підтримав Білдада.

Але Йов усіляко відкидав поради друзів і продовжував доводити, що він невинний і не знає чому йому доводиться страждати, бо ж не вчинив ніякого зла. До того ж його дивувало те, що грішники й злочинці живуть у достатку, нічим не переймаючись. Проте друзі не відступалися від своїх переконань і, не зважаючи на заперечення Йова, знову і знову доводили, що страждають тільки грішники, бо лише страждання може бути карою за провини перед Господом.

І тоді в суперечку вступив Елігу. Осуджуючи Йова за самовиправдання, він водночас піддав осуду думку друзів про те, що там, де страждання, повинен бути і гріх. Справді, страждання стають покарою за гріх, але ж страждання може спонукати злочинця відмовитися від нечесного вчинку або зупинити праведного. Елігу звинуватив Йова і наголосив, що мудрість Бога неосяжна, а його справедливність незаперечна. Людина не може до кінця збагнути Божого промислу, як і не може осмислити величі Творця та його намірів.

Після слів Елігу пролунав голос Бога. Він указав на досконалість і тайну сотворіння світу. Людина не здатна досягнути явища дійсності. Творець і володар світу дорікнув Йову, вказав на немічність людини та її безпорадність перед силами природи.

Йов не знав, що відповісти. Йому стало соромно за свій біль і свій сумнів. Він щиро покався і схилився перед Богом у смиренні та благоговінні. Врешті-решт драма життя Йова закінчилася перемогою і тріумфом – подарунком від Бога за вірність, любов і відданість. Йов знову став батьком сімох синів і трьох доньок, повернув усі свої багатства і в безмежному родинному щасті та благополуччі дожив до глибокої старості.

*Гюстав Доре. Йов і його друзі.
1864 – 1866 рр.*

Дитяча сторінка

Інга КВІТКА

Різдвяне диво для Василька

Наближається найособливіша ніч у всьому світі... Різдвяна. От вже і ялинки в домівках прикрашені різнокольоровими кульками, зелені гілочки вдягнуті в яскраві, сяючі гірлянди, а шишечки, немов зелені вогники визирають з-під іграшок то тут то там. Морозець тріщить, аж кашляє. Вітер холодний завиває, свистить, безжально снігами дороги закидає. Тільки дихне, як відразу підкине білу ковдру аж до самісіньких хмар, потім трохи зглянеться, видихне, й сніжок знову на землю відпустить.

Геть стемніло. Дідухи вже гордо стоять на покуттях, оберігаючи ввірені їм домівки. На столах лежить сіно, зерно та часник. Різдвяна кутя з печей так і вабить своїм ароматом першу зірочку на небі якомога швидше засяяти. Дітлахи з батьками з церков повертаються, по домівках своїх поспішають. Сьогодні не тільки маленькі, але й навіть дорослі чекають на диво. Всі вірять, що їхні найзаповітніші мрії обов'язково здійсняться. Всі... окрім одного хлопчика.

Не чекав на різдвяне диво лише наш маленький сусід Василько. Знав хлопчина, що його найважливіша мрія навіть цієї найособливішої ночі не здійсниється. Тому і йшов додому з церкви, понуривши голову.

Понад усе на світі хотів Василько побачити свого татуса. Та батько хлопчика в цей час боронив рідну землю від запеклого ворога. Отож хлопчина не сподівався, що татусь на свята повернеться додому.

А дарма! Адже вірити в різдвяні дива має кожен! На те і свято, щоб навіть нездійсненні мрії могли звершитися.

Не встиг хлопчина додому зайти, як почув за своєю спиною:

– Сину! Синочок мій! – покликав його батько, і перш ніж Василько встиг зрозуміти, що перед ним стоїть його тато увесь в нагородах та відзнаках, як він Василька міцно обійняв.

– Ти приїхав?! – закричав, отямившись Василько.

– Здійснилося! – і він розповів, як навіть в листі до Святого Миколая написав, що в цьому році не хоче жодного подарунка, тільки б його татусь на Різдво був вдома!

І хоча батько Василька не міг залишитися з родиною надовго, адже на кордоні на нього та всіх інших во-яків чекали ще багатько підлих ворогів-загарбників неньки, все ж у Різдвяну ніч Васильків тато був вдома разом зі своєю родиною.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Кому ж іти по дрова

Край села живе вдова з трьома синами. Два сини вже дорослі юнаки, високі, ставні, славні, красиві. А третій – підліток Юрко – маленький, тоненький, мов очеретина.

Було це взимку. Впав глибокий сніг, дме північний вітер, тріщить мороз. Мати говорить – немовби сама до себе, але щоб і сини чули:

– Холодно, діти. А дров немає... Кому ж за дровами йти?

Мовчать старші сини, нахилили голови, дивляться в землю і піч колупають.

– Я піду за дровами, мамо, – сказав найменший син.

– А морозу ж ти не боїшся? – питає мати й на старших синів поглядає.

– Ні, не боюсь, – відповідає син і одягається.

– Ну, що ж, іди, Юрко, – сказала мати, важко зітхнула й поцілувала сина.

Пішов Юрко. І враз стало в хаті так тихо, немов усе живе, що є у світі, прислухалося й думало: що ж воно буде? І вітер надворі затих. Два старші сини підвели голови, подивилися на матір і сказали:

– Ми теж підемо в ліс, мамо.

– Ідіть, сини, – прошепотіла мати й заплакала від радості.

Коли вночі у дім, квартиру, хату
Прийде Різдво, ялинка і вогні –
Згадай хоч на хвилину про солдата,
Який в окопі мерзне на війні.

Який своє Різдво зустріне в полі
Під кулі свист і вітру коляду...
Хай спогад твій йому тамує болі,
Хай щира згадка піднімає дух,

Бо в цьогорічній році щастя й туга
Змішались в датах, цифрах, іменах...
Яке ж Різдво без батька, сина, друга...
Які ж свята, коли іде війна.

І в час, коли годинник цокне в тиші
Й по вінця буде келих. Щастя... сміх...
Не говори тостів хвалебно-пишних,
А помолись за мертвих і живих.

Михайло ПЛОСКОВІТОВ

